

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

**PIENET PÄIVITTÄISTAVARAKAUPAT RIKOLLISUUDEN
KOHTEENA**

Tarkastelussa aukioloaikojen vapautumisen vaikutukset

Vakuutustiede

Pro gradu –tutkimus

Lokakuu 2012

Ohjaaja: Olli-Pekka Ruuskanen

Ilari Kontsas

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto:	Johtamiskorkeakoulu, vakuutustiede
Tekijä:	KONTSAS, ILARI
Tutkimuksen nimi:	Pienet päivittäistavarakaupat rikollisuuden kohteena – tarkastelussa aukioloaikojen vapautumisen vaikutukset
Pro gradu -tutkimus:	101 sivua, 10 liitesivua
Aika:	Lokakuu 2012
Avainsanat:	rikollisuus, aukioloaika, aukioloaikojen vapautuminen, kaupan sääntely, vähittäiskauppa, päivittäistavara-kauppa, myymälävarkaus, rikollisuuden torjunta, turvallisuus, kriminologia

---

2000-luvulla Eduskunta on hyväksynyt kaksi päivittäistavara-kauppaa läheisesti koskettanutta lakimuutosta. Vuonna 2009 kaupan aukioloaikojen sääntely vapautui merkittävästi ja vuotta aiemmin poistui sakon muuntorangaistus poliisin määräämien sakkojen osalta. Nämä lakimuutokset ovat koskettaneet erityisesti pieniä alle 400 neliömetrin päivittäistavara-kauppoja, joissa aukioloaikojen sääntelyn purkaminen vapautti aukioloajat lähes täysin ja rikollisuuden torjuntaan käytössä olevat resurssit ovat niukat. 2000-luvun jälkipuoliskolla kauppaan kohdistuvan rikollisuuden määrä on kasvanut erityisesti myymälävarkauksien osalta.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten aukioloaikojen vapautuminen vuoden 2009 lakimuutoksen jälkeen on vaikuttanut pieniin päivittäistavara-kauppoihin kohdistuvaan rikollisuuteen. Tutkimuksessa selvitetään myös, kuinka paljon ja minkälaista rikollisuutta ylipäätään pieniin päivittäistavara-kauppaan toimipaikkoihin kohdistuu ja miten ne ovat varautuneet rikollisuuden torjuntaan.

Tutkimusaineisto on kerätty sähköisen kyselyn avulla pienten päivittäistavara-kauppojen päättäjiltä ja sillä on saavutettu monipuolisesti vastauksia sekä laajoilla että normaaleilla aukioloajoilla toimivilta toimipaikoilta. Tutkimus on kvantitatiivinen, mutta siitä löytyy myös kvalitatiivisia piirteitä.

Kyselyyn vastanneista enemmistö koki, ettei aukioloaikojen laajennus ollut juurikaan vaikuttanut toimipaikan kokemaan rikollisuuteen. Noin neljännes vastaajista taas koki, että vaikutuksia oli ollut ainakin jonkin verran. Ne, jotka olivat laajentaneet toimipaikan aukioloaikoja yli vuosi sitten kyselyn toteuttamishetkestä, kokivat useammin aukioloaikojen laajennuksen lisänneen rikollisuutta kuin alle vuosi sitten laajennuksen toteuttaneista. Pieniin päivittäistavara-kauppoihin kohdistuva rikollisuus oli pääasiassa asiakkaiden tekemiä myymälävarkauksia sekä henkilökuntaan kohdistunutta uhkailua ja väkivaltaista käytöstä.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Aihealue.....	1
1.2. Kirjallisuuskatsaus ja aiempi tutkimus.....	5
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat.....	7
1.4 Keskeiset rajaukset.....	8
1.5 Keskeiset käsitteet.....	8
1.6 Teoreettinen viitekehys.....	9
1.7 Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto.....	10
1.8 Tutkimuksen kulku	12
2 VÄHITTÄISKAUPAN AUKIOLOAJAT	14
2.1 Aukioloaikojen historiallinen kehitys: 1900-luvun alusta tähän päivään.....	14
2.2 Nykyinen kaupan aukiolosäädäntö	19
2.3 Aukioloaikojen sääntely ja tehdyt tutkimukset.....	20
3 KAUPPA RIKOLLISUUDEN KOHTEENA.....	25
3.1 Myymälävarkaudet.....	26
3.1.1 Näpistys	27
3.1.2 Näpistys ja sakon rangaistusmääräysmenettely	30
3.1.3 Varkaus ja törkeä varkaus	31
3.1.4 Varkauden yritys.....	33
3.1.5 Ulkomaalaiset ja järjestäytynyt rikollisuus	33
3.2 Ryöstö ja törkeä ryöstö	35
3.3 Vahingonteot ja murrot.....	37
3.4 Väkivalta ja uhkailu.....	38
4 TUTKIMUKSEN EMPIRIA	41
LÄHTEET.....	97

1 JOHDANTO

1.1 Aihealue

Tässä tutkimuksessa selvitetään, minkälaisia vaikutuksia vuoden 2009 lopulla voimaan astuneella uudella liikeaikalalla on ollut pienten päivittäistavara-kauppojen kokemaan rikollisuuteen. Tutkimuksessa selvitetään myös, kuinka paljon ja minkälaista rikollisuutta pieniin päivittäistavara-kaupan toimipaikkoihin ylipäättään kohdistuu, ja miten toimipaikat ovat varautuneet rikollisuuden torjuntaan. [REDACTED]

[REDACTED] Oma motivaationi tutkimusaihetta kohtaan liittyy läheisiin työkokemuksiini päivittäistavara-kaupan parista – rikollisuus ja erilainen häiriökäyttäytyminen ovat lähes päivittäinen ilmiö monen pienen ruokakaupan arjessa.

18. marraskuuta 2009 Eduskunta hyväksyi nykyisen vähittäiskaupan aukioloaikoja säätelevän lain äänin 107 – 53. Uuden lainsäädännön tarkoituksena on ollut selkeyttää kauppojen aukioloaikoja koskevia säännöksiä, mutta samalla kuitenkin myös turvata pienten lähikauppojen asemaa. Lain keskeisimmät muutokset koskevat sunnuntain aukioloa: sen myötä vähittäiskaupat saavat olla avoinna ympärivuotisesti sunnuntaisin klo 12:sta klo 18:aan. Poikkeuksen tästä muodostaa isänpäivän ja jouluaaton välinen aika, jolloin aukiolo sunnuntaisin sallitaan klo 21:een saakka. Juhlapäivinä kauppojen on kuitenkin edelleen oltava kiinni. Laki ei kosketa myymäläpinta-alaltaan alle 400 neliömetrin päivittäistavara-kauppoja, joiden aukioloajat lainmuutoksen myötä vapautuivat lähes täysin. (Eduskunnan tiedote 18.11.2009)

Edellinen vähittäiskaupan aukioloaikoja säätelevä laki oli astunut voimaan 15.1.2001, mutta se oli aiheuttanut paljon tyytymättömyyttä ja ristiriitaisia kokemuksia vähittäiskaupan eri sidosryhmien keskuudessa. Varsin yksimielisiä oltiin kuitenkin siitä, että aukiolosäännösten selkeyttäminen oli välttämätöntä (esimerkiksi Päivittäistavara-kauppa ry: Täydentävä

mielipide kaupan ja kilpailun työryhmään). Kun työ- ja elinkeinoministeriö päätti syksyllä 2008 selvittää aukioloaikojen sääntelyä, alkoi eri sidosryhmien keskuudessa lobbaus sekä aukioloaikojen laajentumisen puolesta että vastaan. Esimerkiksi Päivittäistavarakauppa ry ja Erikoiskaupan liitto ry julkaisivat molemmat vuoden 2008 jälkimmäisellä puoliskolla kolme erillistä kaupan aukioloaikojen sääntelyä koskevaa tiedotetta (Vatka 2010, 52). Myös nykyinen vähittäiskaupan aukioloaikoja säätelevä lainsäädäntö on herättänyt vilkasta yhteiskunnallista keskustelua. Muun muassa Palvelualojen ammattiliitto on esittänyt useasti huolensa myöhäisten aukioloaikojen vaikutuksesta kaupan alan henkilökunnan turvallisuuteen (esimerkiksi Palvelualojen ammattiliiton tiedote 18.1.2012).

2000-luvun jälkipuoliskolla Eduskunta hyväksyi myös toisen läheisesti päivittäistavarakauppaa koskettaneen lainmuutoksen, kun poliisin määräämien sakkojen muuntorangaistus poistui. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, ettei poliisin määräämiä maksamattomia sakkoja ole enää lainmuutoksen jälkeen voinut muuttaa vankeudeksi. Lakiuudistus on herättänyt paljon keskustelua ja vastustusta kaupan edustajien ja edunvalvojien keskuudessa, joiden mukaan lainmuutos on suoraan lisännyt myymälävarkauksien määrää. Oikeusministeriö asetti vuonna 2010 toimikunnan valmistelemaan lainsäädännön kokonaisuudistusta. Toimikunta sai työnsä päätökseen alkuvuodesta 2012 ja ehdotti, että sakon muuntorangaistus palautettaisiin koskemaan toistuvasti poliisin määräämiä sakkoja saaneita henkilöitä. Lisäksi toimikunta on ehdottanut uuden rangaistusmuodon, sakkopalvelun käyttöönottoa. Sakkopalvelu olisi eräänlaista yhdyskuntapalvelua. Mietintö on tällä hetkellä lausuntakierroksella ja lausuntojen perusteella ehdotusta muokataan ja siitä valmistellaan hallituksen esitys. (Oikeusministeriö: Tietoa sakonmuunnoista)

Kauppoihin kohdistuva varkausrikollisuus on ollut kasvussa 2000-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Kun vielä vuonna 2005 poliisille ilmoitettiin noin 40 000 kauppoihin kohdistuneesta näpistyksestä, kasvoi luku viidessä vuodessa lähes 50 000 tapaukseen. Kauppoihin kohdistuvia varkauksia ja törkeitä varkauksia tuli poliisin tietoon vuonna 2005 noin 7000 kappaletta, kun huippuvuonna 2009 niitä ilmoitettiin yli 9000. Vuosien 2010 ja 2011 aikana määrä vakiintui noin 8000 tapaukseen vuositasolla. (Polstat) Euroopan Unionin laajentuminen on avannut Suomen rajat ja ulkomaalaisten tekemien rikosten määrä on

kasvanut. Esimerkiksi ennen Romanian EU-jäsenyyttä vuonna 2006 noin 150 maan kansalaista oli Suomessa epäiltynä rikoksesta, mutta jo ensimmäisenä Romanian EU-jäsenyysvuotena vuonna 2007 määrä ylitti 1000 rikoksesta epäillyn rajan. Vuonna 2010 kirjattiin noin 2500 rikosta, joista epäiltynä oli Romanian kansalainen. Muutamassa vuodessa tapausten määrä on siis jopa yli kymmenkertaistunut. Rikoksista merkittävin osa on erilaisia omaisuusrikoksia, kuten myymälävarkauksia ja näpistyksiä. (Keskusrikospoliisi: Romanialaisrikollisuus Suomessa) Kaikista törkeistä varkauksista ulkomaalaisten osuus on noussut vuoden 2007 noin 15 prosentin tienoilta 40 prosenttiin vuonna 2010. (Keskusrikospoliisi: Yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden tilannekuva 2011, 9).

Edellä mainitut lakimuutokset ovat koskettaneet läheisesti pieniä alle 400 neliömetrin päivittäistavarakauppoja. Aukioloaikojen lähes täydellinen vapautuminen on tuonut pienille päivittäistavarakaupoille yhden kilpailukeinon isoja marketteja vastaan: laajat ja myöhäiset aukioloajat. Erityisesti kaupan sulkemisaikaa on siirretty myöhäisemmäksi. Vaikka ympärivuorokauden palvelevat elintarvikeliikkeet ovat pääasiassa, muutamaa pääkaupunkiseudulla palvelevaa toimipaikkaa lukuun ottamatta, rajoittuneet lyhytaikaisiin kokeiluihin, löytyy tällä hetkellä useimmista suurista kaupungeista monia klo 21 jälkeen palvelevia pieniä alle 400 neliömetrin päivittäistavarakauppoja. Lisäksi useiden huoltoasemien yhteydessä on jopa ympäri vuorokauden auki olevia päivittäistavarakauppoja. Laajoilla aukioloajoilla pyritään palvelemaan asiakasta entistä paremmin ja vastaamaan koventuneeseen kilpailuun. Kaupan liiton kyselyn mukaan aukioloaikojen muutos onkin lisännyt pienten, 1 – 9 henkeä työllistävien, myymälöiden kannattavuutta (Kaupan liitto 2011).

Aukioloaikojen laajennuksella on kuitenkin myös varjopuolensa. Kauppojen henkilökunnan sosiaaliset suhteet kärsivät, kun myöhäiset ja laajat aukioloajat niin arkena kuin pyhänä ovat pois esimerkiksi perheen ja ystävien yhteisestä ajasta. Aukioloaikojen laajentumisen vaikutuksia toimipaikan kokemaan rikollisuuteen tunnetaan huonosti. ”Keskiyöllä liikkuu enemmän hämäräporukkaa, eikä silloin tehdä varsinaista kauppaa, joka olisi kannattavaa”, kiteytti eräs [REDACTED] näkemyksensä aukioloaikojen laajentumisesta tämän tutkimuksen kyselylomakkeeseen. Viitteitä myöhäisten ja laajojen

aukioloaikojen vaikutuksista toimipaikkojen kokemaan rikollisuuteen on saatu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2011 valmistuneesta yritysuhritutkimuksesta, jossa selvitettiin yli tuhannelta vähittäiskaupan toimipaikalta rikollisuuteen ja sen torjuntaan liittyviä asioita. Tutkimuksessa todettiin rikoskäyttäytymisen riskiä lisääviksi seikoiksi pitkät aukioloajat, aukiolo iltaisin, suuret asiakasmäärät sekä se, että toimipaikka on monitoimipaikkaisen yrityksen toimipaikka (Salmi, Lehti & Keinänen 2011, 48). Kaikki nämä piirteet ovat usein vahvasti läsnä pienissä alle 400 neliömetrin elintarvikemyymälöissä.

Myymälävarkauksien määrän voimakas kasvu 2000-luvun jälkimmäisellä puolikkaalla on koskettanut läheisesti pieniä päivittäistavara-kauppoja, joissa rikollisuuden torjuntaan käytössä olevat resurssit ovat niukat eikä esimerkiksi vartijaa ole mahdollista pitää jatkuvasti läsnä korkeiden kustannusten vuoksi. Turvattomuutta voivat lisätä myös kokemattomat osa-aikaiset myyjät sekä toimipaikan vähäinen henkilökunnan määrä. Vaikka myymälävarkaus itsessään on usein varsin lievä rikos, liittyy siihen valitettavan usein kaupan henkilökuntaan kohdistuvaa uhkailua ja äärimmäisissä tapauksissa myös väkivaltaista käytöstä. [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Kansallisen uhritutkimuksen mukaan yksityisistä ihmisistä ja kotitalouksista noin joka kymmenes joutui Suomessa vuonna 2010 omaisuusrikoksen tai sen yrityksen kohteeksi (Siren & Salmi 2011, 118). Vastaavasti valintamyymälöistä ja tavarataloista ainoastaan seitsemän prosenttia oli sellaisia, joihin ei vuonna 2010 ollut kohdistunut yhtään rikosta (Salmi ym. 2011, 29-30). Tästä huolimatta merkittävä osa niin kotimaisista kuin kansainvälisistäkin kriminologian tutkimuksista ovat keskittyneet yksityishenkilöihin ja kotitalouksiin kohdistuvan rikollisuuden tutkimiseen yritysten sijaan. Aukioloaikojen laajentumisen vaikutuksia on tutkittu Suomessa muun muassa työllisyyden, myymälähenkilöstön tyytyväisyyden sekä taloudellisen kannattavuuden kannalta, mutta rikollisuuden näkökulmasta aihetta ei ole juurikaan tarkasteltu. Nämä seikat puoltavat tämänkaltaisen tutkimuksen tekoa. Aihe on myös sikäli ajankohtainen, että työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellaan parhaillaan selontekoa kauppojen aukioloaikoja koskettaneen vuoden 2009

lakimuutoksen vaikutuksista. Turvallisuuden ja rikollisuuden torjunnan kehittäminen eivät ole kilpailukeinoja päivittäistavarakaupan eri toimijoiden välillä, vaan yhteisiä tavoitteita, joiden eteen tulisi tehdä kollektiivisesti töitä. Pelkästään kameravalvontaa ja vartiointia lisäämällä ei näitä tavoitteita saavuteta, vaan tärkeä rooli on myös esimerkiksi tutkimustyöllä, joka lisää ymmärrystämme rikollisuuden eri ilmiöiden taustoista.

1.2. Kirjallisuuskatsaus ja aiempi tutkimus

Tutkimuksen teoriaosuus koostuu kauppojen aukioloaikoja, kriminologiaa, rikollisuustilastoja sekä lainsäädäntöä käsittelevästä lähdemateriaalista. Lähdemateriaalin eri muotoina on käytetty kirjallisuutta, tutkimuksia, tieteellisiä artikkeleita, lehtiartikkeleita, kyselyjä, lakitekstejä sekä poliisin rikostilastoja. [REDACTED]

[REDACTED] Vähittäiskaupan aukiololainsäädännön kannalta merkittävimpiä lähteitä lakitekstin lisäksi edustavat useat aiheita sivuavat kotimaiset tutkimukset. Tällaisia ovat muun muassa Raija Järvisen ja Erja Pylvänaisen Kuluttajatutkimuskeskukselle tehty tutkimus *Kauppan aukiololain soveltaminen kauppakeskuksissa*, Heikki Taimion Palkansaajien tutkimuslaitokselle tekemä tutkimus *Kauppojen aukiolon laajentamisen työllisyysvaikutukset*, Jari Karjalaisen ja Pertti Kiurun tutkimus *Vähittäiskaupan aukiolosäännösten selkeyttäminen ja mahdollisten muutosten vaikutukset kauppaan*, Kaisa Kinnusen ja Paavo Saarisen *Vähittäiskaupan aukioloajat – myymälähenkilöstön mielipiteitä* sekä Pauli Minkkisen *Kauppojen aukioloaikatutkimus*. Lisäksi lähteenä on käytetty *Kauppan työryhmän mietintöä* (KTM Julkaisuja 17/2005), *Kauppan ja kilpailun työryhmän raporttia* (Ympäristöministeriön raportteja 26/2007) sekä *Kauppan liiton vuoden 2010 jäsenkyselyä* siitä, mitä kaupan yritykset ajattelevat uusista aukioloajoista. Kaupan aukioaikojen sääntelystä ja siihen liittyvistä diskursiivisen vallan ilmentymistä on tehty myös pro gradu -tutkimus Turun Kauppakorkeakoulussa (Vatka 2010).

Päivittäistavarakauppaan kohdistuvia yleisimpiä rikoslajeja käsitellään poliisin tietovarasto polstatin tilastojen avulla. Tilastojen tarkasteluvälinä ovat vuodet 2004 – 2011. Tämän tarkasteluvälin käyttö on perusteltua, koska siinä tulee huomioiduksi muutaman vuoden osalta sekä aika ennen että jälkeen vähittäiskaupan aukioloaikaa säätelevän lain muuttumisen.

Lisäksi ajanjaksolle sattuu myös sakon muuntorangaistusta koskettaneen lainsäädännön muutos sekä Euroopan Unionin laajentuminen Bulgariaan ja Romaniaan. Polstatin tilastojen osalta on syytä huomioda, että luvut ovat suuntaa antavia, koska ne eivät välttämättä sisällä jokaista poliisin tietoon tullutta kauppaan kohdistunutta rikosta. Tämä johtuu siitä, että rikosilmoitukseen ei aina kirjata niin sanottua teontarkennetta. Teontarkenne on rikosilmoitukseen liitettävä rikoksen tekotapaa kuvaava lisätieto, jonka avulla tapauksia voidaan tilastoida ja nostaa tarvittaessa esiin. Tässä tutkimuksessa polstatin tilastojen teontarkenteina käytettyjä ilmaisuja ovat olleet ”liikkeestä luvatta tunkeutuen”, ”yleisellä paikalla liikekeskuksessa” ja ”myymälävarkaus”.

Rikollisuutta ja siitä vastaajalle aiheutuvia seuraamuksia tarkastellaan juridisesti muun muassa *rikoslain (1889/39)* sekä *lain sakon ja rikesakon määräämisestä (754/2010)* kautta. Rikosoikeudesta on myös kirjoitettu useita tutkimuksen kannalta relevantteja kirjoja, joista tämän tutkimuksen lähteinä toimivat *Keskeiset rikokset* (Frände, Matikkala, Tapani, Tolvanen, Viljanen & Wahlberg 2010), *Rikosoikeus* (Tapani & Tolvanen 2011) ja *Yrittänyttä ei laiteta? - rikoksen yrityksen rangaistavuus* (Tapani 2010). Kahta ensimmäistä lähdekirjaa käytetään erityisesti avaamaan eri rikostyyppien ominaispiirteitä sekä oikeuskäytännön kautta muodostuneita lain tulkintoja. Kolmannen teoksen kautta taas selvennetään sitä, miten laki ja oikeuskäytäntö suhtautuvat varkauden yritykseen. Muita tutkimuksen teoriaosuudessa käytettäviä kirjallisuuslähteitä ovat muun muassa Janne Kivivuoren *Rikollisuuden syyt* (2008) sekä Nina Isotaluksen *Työväkivalta ja sen torjunta kaupan alalla* (2002). Erityisen relevantti ja merkityksellinen lähde tälle tutkimukselle on Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2011 valmistunut kansallinen yritysuhritutkimus (Salmi, Lehti & Keinänen 2011), joka on ensimmäinen Suomessa toteutettu valtakunnallinen yrityksiin kohdistuvaa rikollisuutta mittaava tutkimus. OPTL:n yritysuhritutkimus perustuu niin kaupan kuin teollisuudenkin osalta kansallisesti edustavaan otokseen, kun aiemmat yritysuhrikyselyt ovat olleet lähinnä esimerkiksi alueellisten kauppakamarien jäsenyrityksilleen toteuttamia. Siten OPTL:n yritysuhritutkimuksen tulokset ovat yleistettävissä kaupan ja teollisuuden toimialoihin läpi maan ja tutkimustuloksia voidaan käyttää myös kansainväliseen vertailuun. OPTL:n yritysuhritutkimuksen kaltaisia selvityksiä on tehty mm. Alankomaissa, Englannissa, Virossa ja Australiassa.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten aukioloaikojen laajentuminen on vaikuttanut pieniin päivittäistavarakauppoihin kohdistuvaan rikollisuuteen. Tavoitetta voidaan avata muutamilla tutkimuksen kannalta relevanteilla kysymyksillä, kuten:

- Kohdistuuko aukioloaikoja laajentaneisiin toimipaikkoihin enemmän rikollisuutta kuin ennen laajennusta?
- Mikäli aukioloaikojen laajennus on lisännyt rikollisuutta, minkälaisesta rikollisuudesta on kyse?
- Jos aukioloaikojen laajennuksella on rikollisuutta lisääviä vaikutuksia, miten nopeasti ne ilmenevät aukioloaikojen laajennuksesta?

Tutkimuksen tavoitteena on myös selvittää yleisesti, kuinka paljon ja minkälaista rikollisuutta kohdistuu [REDACTED] myymälöihin ja eroavatko ne päivittäistavarakaupan valtakunnallisista keskiarvoista. Lisäksi tutkimuksessa kartoitetaan, minkälaisia välineitä, menetelmiä ja keinoja [REDACTED] myymälöissä on käytössä rikollisuuden torjuntaan.

Tutkimuksen päätutkimusongelma:

- Miten aukioloaikojen laajentaminen on vaikuttanut pieniin päivittäistavarakauppoihin kohdistuvaan rikollisuuteen?

Tutkimuksen avustavat tutkimusongelmat:

- Kuinka paljon ja minkälaista rikollisuutta kohdistuu [REDACTED] toimipaikkoihin?
- Miten [REDACTED] toimipaikoissa on varauduttu rikollisuuden torjuntaan?

1.4 Keskeiset rajaukset

Tämän tutkimuksen puitteissa käsitellään ainoastaan rikollisuuteen liittyvien riskitekijöiden ja aukioloaikojen laajentumisen välistä yhteyttä. Täten tutkimuksen ulkopuolelle rajautuvat esimerkiksi erilaiset liike- ja vahinkoriskit. Rikosriskeihin keskittyminen on perusteltua, koska sillä on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan yhteys aukioloaikojen laajentumisen kanssa, kun taas esimerkiksi vahinkoriskien ja aukioloaikojen välillä on vaikea nähdä yhteyttä. [REDACTED]. Rajaus tiettyyn yhtiöön koskee tehtyä lomakekyselyä ja sen analysointia, mutta luonnollisesti muuten tutkimuksessa käsiteltävät asiat koskettavat myös muita vastaavan kokoluokan päivittäistavarakaupan toimijoita Suomessa.

Tutkimuksessa keskitytään ainoastaan keskeisimpiin rikoksiin, joita päivittäistavarakauppaan kohdistuu. Näitä ovat erilaiset myymälävarkaudet (näpistyksen, varkaudet ja törkeät varkaudet), ryöstöt, murrot, petokset, ilkivalta ja häiriökäyttäytyminen sekä henkilökuntaan kohdistuva väkivalta ja uhkailu. Täten tutkimuksen ulkopuolelle rajataan kauppaan harvemmin kohdistuvat rikostyyppit, kuten kiristykset ja tietojärjestelmiin kohdistuvat hyökkäykset. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää sekä rikollisuuden tämän hetkistä tilaa että sen torjuntaan käytössä olevia keinoja case-yhtiön toimipaikoissa. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole löytää uusia keinoja rikollisuuden torjumiseksi.

1.5 Keskeiset käsitteet

Erikoiskauppa on kauppa, joka on erikoistunut tiettyjen tuotteiden kauppaan ja näihin tuotteisiin liittyviin palveluihin. Esimerkiksi vaatekaupat, apteekit, Alkot ja rautakaupat ovat erikoiskauppoja.

Päivittäistavarakauppa on kauppa, jonka myynnistä pääosa on elintarvikkeita. Suomalaisia päivittäistavarakauppoja ovat mm. K-marketit, K-supermarketit, S-marketit, Siwat ja Salet.

Liikenneasema on huoltoasema, jonka yhteydessä toimii päivittäistavara-kauppa.

Myymäläpinta-alaltaan huoltoasemien yhteydessä olevat päivittäistavara-kaupat ovat yleensä alle 400 neliömetrin kokoisia, koska tällöin niitä ei kosketa aukioloaikojen sääntely.

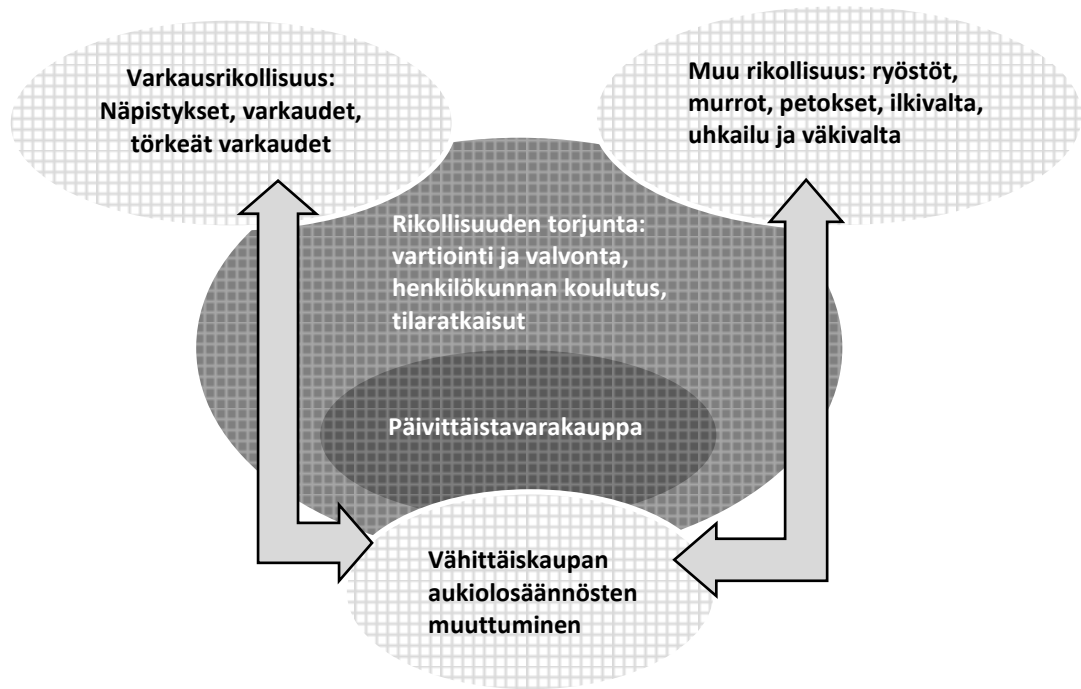
Suomessa toimivia liikenneasemia ovat muun muassa Neste Oil K-marketit sekä ABC:t.

Vähittäiskauppa on kauppa, jossa tuotteet tai palvelut myydään niiden loppukäyttäjälle.

Yritysuhritutkimus tarkoittaa tässä tutkimuksessa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2011 valmistunutta ensimmäistä koko maan kattavaa yrityksiin kohdistuvaa rikollisuutta selvittänyttä tutkimusta

1.6 Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoriaosuus koostuu kahdesta erillisestä luvusta. Ensimmäinen luvusta käsittelee vähittäiskaupan aukiolosäännösten historiaa lainsäädännön sekä aiheesta käydyn yhteiskunnallisen debatin kautta. Toisessa teorialuvussa tarkasteluun otetaan päivittäistavara-kauppaan yleisimmin kohdistuva rikollisuus. Alla olevassa kuviossa (kuvio 1) on esiteltyä tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Kuvion ulkolaidoilla olevat tekijät, jotka ovat tutkimuksen teoriaosuutta, ympäröivät sisäalalla olevia empirian vaiheita. Nuolet kuvastavat vähittäiskaupan aukiolosäännösten ja rikollisuuden välillä mahdollisesti olevaa yhteyttä.

Kuvio 1 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

1.7 Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto

Yleensä tutkimuksen tarkoituksena pidetään neljää seikkaa: se voi olla kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. Tässä tutkimuksessa on piirteitä sekä kartoittavasta että kuvailevasta tutkimustarkoituksesta. Kartoittavassa tutkimuksessa selvitetään vähän tunnettuja ilmiöitä ja kehitetään hypoteeseja. Kuvaileva tutkimus pyrkii esittämään tarkkoja kuvauksia tapahtumista, tilanteista tai henkilöistä. Toisaalta tämän tutkimuksen tavoitteena on tunnistaa todennäköisiä syy-seurausketjuja ja eri tekijöiden välisiä vuorovaikutuksia, jolloin tutkimuksen tarkoituksena on myös olla selittävä. Luonnollisesti tutkimuksen tarkoituksena voikin olla useampi kuin yksi edellä luetelluista ja tarkoitus voi myös muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 129-130)

Tutkimusstrategialtaan tämä tutkimus on tapaustutkimus. Tapaustutkimus voi olla sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen, ja tässä tutkimuksessa onkin piirteitä molemmista tutkimustyypeistä esimerkiksi kyselylomakkeessa. Tapaustutkimuksessa ominaisesti tarkastellaan yksittäistä tapausta, tilannetta tai joukkoa tapauksia. Kohteena voi olla yksilö,

ryhmä tai yhteisö. Tavoitteena on tyypillisimmin ilmiöiden kuvailu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 125-126) [REDACTED]

[REDACTED]

Tutkimuksen empirian keräykseen käytettiin Tampereen yliopiston sähköistä kyselyjärjestelmää. Pääpainoltaan lomake oli kvantitatiivinen, mutta siinä oli myös laadullisia piirteitä avointen kysymysten muodossa. Avoimia kysymyksiä käytettiin lomakkeessa, että vastaaja saattoi halutessaan tarkentaa vastaustaan. Tällä tavoiteltiin sitä, että voitiin paremmin ymmärtää esimerkiksi eri rikostyyppien mittasuhteita yksittäisten toimipaikkojen kohdalla.

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED] Sähköisen lomakkeen suunnittelussa käytettiin apuna Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen kyselylomaketta. Tämän tutkimuksen kyselyyn tietoisesti valittiin monia samoja tai lähes samoja kysymyksiä, kuin mitä käytettiin yritysuhritutkimuksessa. Tämä mahdollisti sen, että tässä tutkimuksessa voitiin vertailla sekä [REDACTED] toimipaikkoihin kohdistuvan rikollisuuden määrää että [REDACTED] toimipaikkojen valmiutta rikollisuuden torjuntaan suhteessa valtakunnallisiin keskiarvoihin.

Kysymyksiä kyselylomakkeessa oli yhteensä 73 ja ne oli jaettu viiteen osioon. Ensimmäisessä osiossa selvitettiin vastaajan taustatiedot, kuten ikä ja sukupuoli. Toisessa osiossa tarkasteltiin toimipaikan taustatietoja, kuten maantieteellistä sijaintia sekä myymäläneliöiden määrää. Kolmas osio oli pyhitetty toimipaikkaan kohdistuvan rikollisuuden määrän ja muodon mittaamiselle. Neljännessä osiossa käytiin läpi rikollisuuden torjuntaan käytössä olevia keinoja. Viimeinen osio oli suunnattu ainoastaan aukioloaikojaan laajentaneille [REDACTED], ja siinä selvitettiin laajennuksen vaikutuksia toimipaikkoihin kohdistuneeseen rikollisuuteen. Lomakekyselystä saadut kvantitatiiviset vastaukset ovat analysoitu tilastollisesti. Analyysi on suoritettu SPSS- ja Excel-ohjelmilla. Kyselyn kautta saadut avoimet vastaukset ovat esitettynä

tutkimuksessa suorina lainauksina. Lainaukset tuovat esiin yksittäisten vastaajien mielenkiintoisia kokemuksia aukioloaikojen laajennuksien vaikutuksista muun muassa taloudelliseen kannattavuuteen ja toimipaikan kokemaan rikostasoon.

Kyselylomakkeen tilastolliseen analysointiin on käytetty frekvenssianalyysin lisäksi ristiintaulukointia ja logistista regressioanalyysia. Käytetyt tilastolliset menetelmät on selitetty tarkemmin luvussa 4.2.

1.8 Tutkimuksen kulku

Tutkimus on jaettu viiteen päälukuun. Ensimmäisenä lukuna on johdanto, jossa esitellään tarkemmin tutkimuksen aihealue, tavoite, tutkimusongelmat, olennaiset rajaukset sekä tutkimuksen teoreettinen viitekehys. Lisäksi johdannossa käydään läpi tutkimuksen kannalta olennaiset käsitteet, selvitetään käytettäviä tutkimusmenetelmiä ja tutkimusaineistoa sekä kuvataan tutkimuksen rakennetta.

Tutkimuksen toisessa luvussa luodaan katsaus päivittäistavarakaupan aukioloaikoja säätelevään lakiin (Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista 1297/2000). Luvussa tarkastellaan lain nykyistä sisältöä sekä sen historiallista kehitystä. Lisäksi luvussa käsitellään aukioloaikojen sääntelystä käytyä yhteiskunnallista debattia sekä aiheesta valmistuneita kotimaisia tutkimuksia. Luvussa käsitellään myös sitä, minkä vuoksi kauppojen aukioloaikoja halutaan rajoittaa. Luku toimii tutkimuksen ensimmäisenä teorialukuna.

Kolmannessa luvussa esitellään päivittäistavarakauppaan yleisimmin kohdistuvia rikostyyppisiä. Luvun tavoitteena on avata lukijalle erilaisten rikosten skaalaa ja merkitystä kaupanalalla. Keskeisimpinä lähteinä luvussa ovat poliisin tietovarasto polstatin tilastot vuosilta 2004 – 2011 sekä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 2011 valmistunut

2 VÄHITTÄISKAUPAN AUKIOLOAJAT

Tutkimuksen ensimmäisessä teorialuvussa käsitellään sekä kaupan aukioloaikojen historiallista kehitystä että nykyistä lainsäädäntöä. Aukioloaikojen historiallisen kehityksen tarkastelu keskittyy 1900-lukuun, mutta pääpaino on viimeisten vuosikymmenten lähihistoriassa, erityisesti nykyistä edeltäneissä vähittäiskaupan aukioloaikoja säätelevissä lakipykälissä. Nykyisen, vuonna 2009 voimaan astuneen, lainsäädännön osalta tarkoituksena on selvittää, mitä laki pitää sisällään ja miksi sen sisältöiseen lakiin on päädytty.

Tämän tutkimuksen ensimmäisessä teorialuvussa tarkastellaan myös kauppojen aukioloaikojen vapauttamiseen liittyviä kannanottoja kaupan eri sidosryhmiltä. Vähittäiskaupan aukioloajat ja niiden muutokset ovat olleet tasaisesti esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa viimeisten vuosikymmenten aikana. Koska kaupan aukioloaikojen muutoksella on myös varsin laajaa yhteiskunnallista merkitystä, on luonnollista, että aihe herättää paljon mielipiteitä. Lisäksi luvussa perehdytään aukioloaikojen laajentumista koskettaviin kotimaisiin tutkimuksiin ja niiden tuloksiin.

2.1 Aukioloaikojen historiallinen kehitys: 1900-luvun alusta tähän päivään

Suomessa 1700 - 1900-luvuilla kauppojen aukiolon sääntely pohjautui rikoslainsäädäntöön. Rajoitukset koskivat kauppojen aukioloa sapattina ja työntekoa. Arkisin aukioloaikoja ei rajattu. Vuoden 1919 liikeapulaislaissa säädettiin aukioloajoiksi arkisin 8 – 18 ja lauantaisin 8 – 17. Kunnanvaltuustojen päätettäväksi jätettiin maito-, leipä- ja kukkakauppojen aukioloajat, mutta niidenkin aukioloajat sunnuntaisin rajattiin kahteen aamupäivän tuntiin. Lailla oli työsuojelullinen peruste ja siinä säädettiin lisäksi muun muassa työajoista, lomista sekä ylityökorvauksista. Työntekijällä oli lain perusteella myös mahdollisuus kieltäytyä sunnuntaityöstä. Aukioloa ja työoloja koskevat säännökset erotettiin eri laiksi vuonna 1934, mutta aukioloaikoihin ei merkittäviä muutoksia tullut. Aukiolo sunnuntaisin kiellettiin maitokaupoilta vuonna 1946. Suunta kohti vapaampia aukioloaikoja otettiin 1960-luvulla,

keskeisimpänä 1960 ja 1970-lukujen vaihteessa tapahtunut aukiolon salliminen kello 20 asti. (Kaupan työryhmä 2005, 81)

Kesäkuussa 1969 astui voimaan *laki vähittäiskaupan liikeajasta* (435/1969). Lain mukaan arkipäivisin vähittäiskauppaa sai harjoittaa kello kahdeksan ja kello kahdenkymmenen välisenä aikana. Lauantaisin ja kirkollisten juhlapäivien sekä itsenäisyyspäivän ja vapunpäivän aattona kauppa sai olla auki kello kahdeksan ja kello kahdeksantoista välillä. Joulun, uudenvuoden, pääsiäisen, helluntain ja juhannuksen aattona ei kauppaa saanut pitää auki kello viidentoista jälkeen. Sunnuntaisin, kirkollisena juhlapäivänä sekä itsenäisyyspäivänä ja vapunpäivänä ei kauppa saanut olla poikkeustapauksia lukuun ottamatta auki ollenkaan. Poikkeustapauksia olivat kukkien vähittäiskauppaa harjoittavat toimipaikat, jotka saivat olla auki kello kahdeksan ja kello kahdeksantoista välisenä aikana. Elintarvikkeiden vähittäiskauppaa sai useamman peräkkäisen pyhäpäivän kohdalla pitää yhtenä päivänä auki kello kahdeksan ja kello kahdentoista välillä. Laki ei koskettanut apteekkeja, lentoasemien ja satamien ulkomaanliikennettä varten varattuja alueita, kioski- ja siihen verrattavaa kauppaa sekä automaattikauppaa, markkina- ja torikauppaa, majoitus- ja ravitsemisliikkeistä tapahtuvaa myyntiä sekä ulkosalla, bensiini- ja huoltoasemilla sekä autokorjaamoissa ja niihin verrattavissa myyntipaikoissa tapahtuvaa erilaisten poltto- ja voiteluaineiden sekä ajoneuvojen varaosien ja varusteiden kauppaa. Erityisistä syistä oli mahdollista hakea kauppa- ja teollisuusministeriön asettamalta neuvottelukunnalta lupaa poiketa lainsäädännön asettamista ehdoista. (Laki vähittäiskaupan liikeajasta 435/1969)

Tammikuussa 1972 *laki vähittäiskaupan liikeajasta* (435/1969) muuttui nimeltään *laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta* (919/1971). Eräillä työliikkeillä tarkoitettiin parturin- ja kähertäjänliikkeitä, joiden aukioloaikoja oli aiemmin säätänyt oma lakinsa. Huhtikuussa 1974 lakiin tuli muutos, jonka seurauksena poistui helluntaiaatto koskettanut aukioloaikojen rajoite. Myös useamman perättäisen pyhäpäivän elintarvikekauppaa koskeva rajoite tarkentui, sillä uuden lain myötä elintarvikekauppaa oli sallittu harjoittaa jälkimmäisenä kahdesta tai toisena kolmesta peräkkäin sattuvasta pyhäpäivästä. (Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 214/1974) Marraskuussa 1989 astui voimaan lainmuutos, jonka myötä uuden vuoden sekä pääsiäisen aattona kauppojen aukiolo sallittiin kello kahdeksantoista entisen kello viidentoista sijaan.

Jouluaattona ja juhannusaattona taas aukioloaika supistui kello viidestätoista kello kolmeentoista. Lain ulkopuolelle asetettiin haja-asutusalueella sijaitsevat vähittäiskaupat sekä myymäläautot. (Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 918/1989)

Vuoden 1994 syyskuussa koettiin seuraava isompi muutos vähittäiskaupan aukiolon sääntelyssä, kun sunnuntain aukiolo tuli mahdolliseksi. Tosin tuolloinkin se sallittiin ainoastaan joulukuussa klo 10 – 18 välisenä aikana sekä vuoden kuutena muuna sunnuntaina, jotka kauppa- ja teollisuusministeriö määräsi kuultuaan eri kaupan sidosryhmiä edustavia järjestöjä. Lisäksi arkipäivisin ja lauantaisin aukiolo sallittiin tuntia aiempaa aikaisemmin eli kello 7. (Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 446/1994) Kokonaan uusiksi vähittäiskaupan aukioloja säätelevä laki meni huhtikuussa 1997. Arkipäivisin aukiolo sallittiin klo 21 saakka entisen klo 20 sijaan. Lauantain aukioloaika säilyi klo 7 – 18 välisenä aikana. Keskeinen muutos koski sunnuntaita, kun laissa sallittiin aukiolo klo 12 – 21 välisenä aikana kesä-, heinä-, elo- ja joulukuussa. Lisäksi kaupat saivat olla auki viitenä muuna kauppa- ja teollisuusministeriön määräämänä sunnuntaina. (Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 276/1997)

Tammikuussa vuonna 2001 astui voimaan nykyistä vähittäiskaupan aukioloa säätelevää lakia edeltänyt *laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista (1297/2000)*. Sen tavoitteena oli selkeyttää aukiolotilannetta ja parantaa niin sanottujen lähikauppojen kannattavuutta ja kilpailukykyä suhteessa suuriin myymälöihin, kioskeihin sekä huoltoasemien yhteydessä toimiviin myymälöihin. Lain myötä alle 400 neliömetrin päivittäistavarakaupat saivat olla auki sunnuntaisin ympäri vuoden klo 12 - 21 välisenä aikana. Yli 400 neliömetrin päivittäistavarakaupat saivat olla auki sunnuntaisin touko-, kesä-, heinä-, elo-, marras- ja joulukuussa. Sen sijaan viidestä aukiolosunnuntaista luovuttiin. Lauantaisin kaupankäynti oli edelleen rajattu klo 7 – 18 väliseksi ajaksi. (Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista (1297/2000) Lain keskeinen sisältö on listattuna oheisessa taulukossa 1.

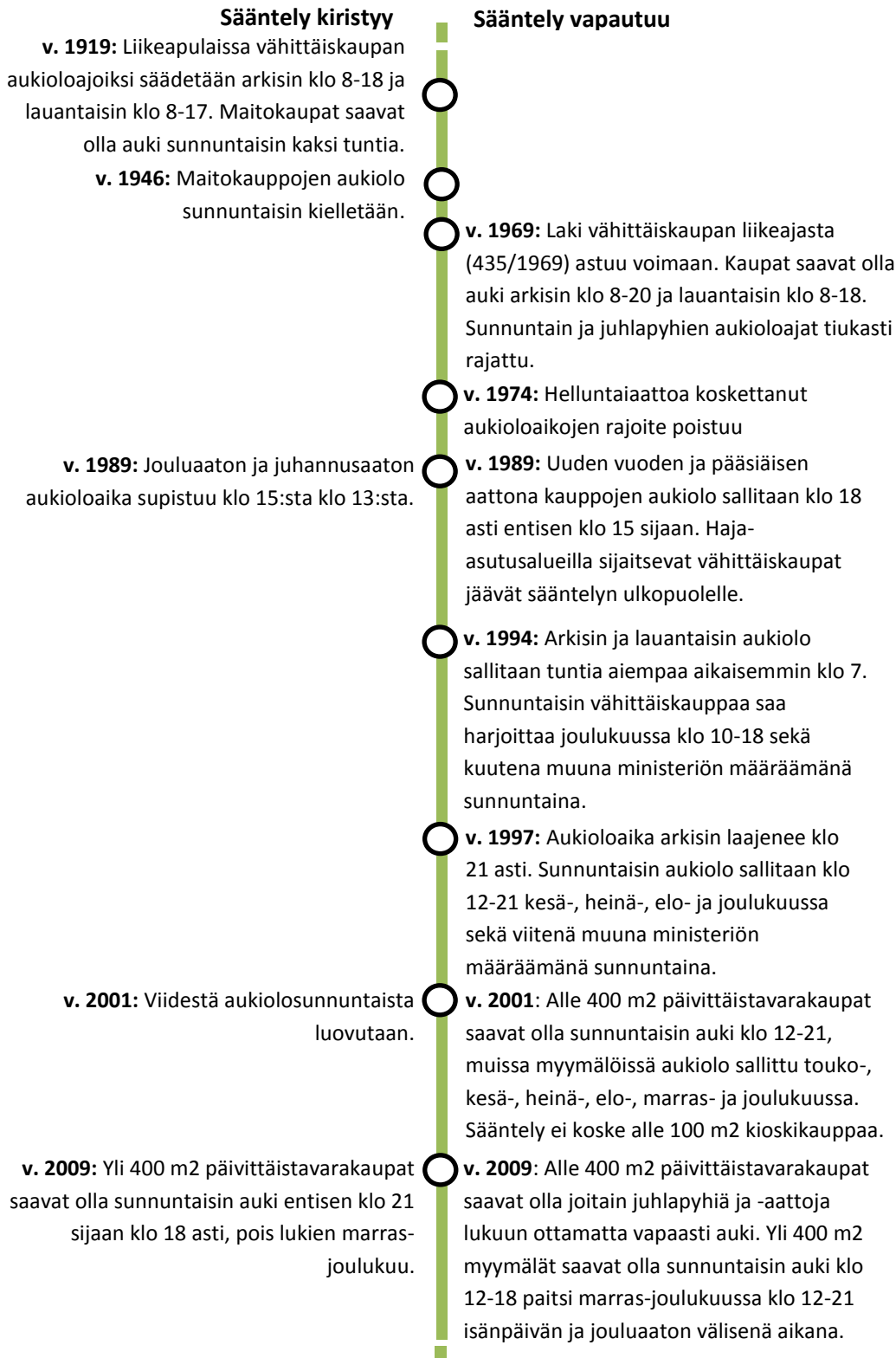
	Kioskit, alle 100 m²	Huoltoasemat, pt alle 100 m²	Pt-myymälät, alle 400 m²	Pt-myymälät, yli 400 m²
Arkipäivät	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Auki klo 7 - 21	Auki klo 7-21
Lauantait	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Auki klo 7 - 18	Auki klo 7-18
Aatot	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Joulu ja juhannus: kiinni klo 13, 31.12. ja 30.4. kiinni klo 18	Joulu ja juhannus: kiinni klo 12, 31.12. ja 30.4. kiinni klo 18
Juhlapäivät	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Kiinni; kaksoispyhä 4 tuntia auki klo 8-18 välisenä aikana	Kiinni
Sunnuntait	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Auki klo 12 - 21	Touko-, kesä-, heinä- ja elokuu sekä marras- ja joulukuu klo 12-21

TAULUKKO 1 Nykyistä aukiololainsäädäntöä edeltäneet säädökset Lähde: Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista (1297/2000)

Vuoden 2001 lakiuudistuksen jälkeen pienten supermarkettien (myymäläpinta-ala 400 – 1000 neliötä) määrä putosi vuoteen 2004 mennessä 233 kappaleella, kun samaan aikaan isojen valintamyymälöiden (200 - 400 neliötä) määrä kasvoi 168. Myös tavaratalojen ja isojen supermarkettien määrä kasvoi 141 uudella myymälällä. Lakiuudistus vaikutti lisäksi toimipaikkojen myyntiin: vuonna 2001 isojen valintamyymälöiden myynti kasvoi 20,1 prosenttia, kun päivittäistavarakauppojen keskimääräinen kasvu oli 7,1 prosenttia. Vuonna 2002 myynti kasvoi isoissa valintamyymälöissä edelleen 11 prosenttia keskimääräisen kasvun ollessa 5,6 prosenttia. Samaan aikaan myynti laski pienissä supermarketeissa ja alle 100 neliön myymälöissä. Vuonna 2003 ja 2004 myynnin kasvuissa ei enää ollut suuria eroja eri kokoluokan myymälöissä. (Kaupan työryhmä 2005, 84-85) Näiden lukujen valossa näyttääkin siltä, että asetettu tavoite parantaa lähikauppojen kannattavuutta ja kilpailukykyä saavutettiin lainuudistuksen myötä. Kuviossa 2 on esitettyä aikajanan muodossa kooste vähittäiskaupan aukiolosäätelyn kehityksestä 1900-luvun alusta 2000-luvun alkupuoliskolle saakka.

Vähittäiskaupan aukiolon sääntely 1900-2000-luvulla

1700-1900 –luvulla kauppojen aukiolon sääntely pohjautui rikoslainsäädäntöön, eikä arkisin aukioloaikoja oltu rajattu. Rajoitukset koskivat kauppojen aukioloa sapattina ja työntekoa.

Kuvio 2 Vähittäiskaupan aukioloa koskevan sääntelyn kehitys 1900-luvun alusta 2000-luvun alkupuolelle Suomessa

2.2 Nykyinen kaupan aukiolosäädäntö

Tämänhetkinen päivittäistavarakaupan aukioloaikoja säätelevä lainsäädäntö astui voimaan 1. joulukuuta 2009. Lain mukaan ammattimaista vähittäiskauppaa saa harjoittaa arkipäivisin kello 7 - 21, paitsi lauantaisin kello 7 – 18. Sunnuntaisin ammattimaisen vähittäiskaupan harjoittaminen on sallittua kello 12 – 18. Marras- ja joulukuussa isänpäivän ja jouluaaton välisenä aikana kauppa saa kuitenkin olla sunnuntaisin auki kello 12 – 21. Vähittäiskauppaa ei saa harjoittaa kirkollisena juhlapäivänä, vapunpäivänä, äitienpäivänä, isänpäivänä, itsenäisyyspäivänä eikä kello 18 jälkeen vapun- ja uudenvuodenaattona eikä kello 12 jälkeen juhannus- ja jouluaattona. Lääninhallitus voi kuitenkin erityisestä syystä, kuten liikkeen sijainnin, matkailun tai yleisötapahtuman vuoksi, sallia vähittäiskaupan harjoittamisen muina kuin edellä säädettyinä aikoina. Laki ei kosketa Ahvenanmaata, jossa maakuntapäivät päättävät aukioloajoista. (Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista 945/2009 1-3 §)

Laki ei kosketa myöskään esimerkiksi apteekkeja, automaateista tapahtuvaa myyntiä, sairaalassa tapahtuvaa myyntiä, autokauppaa, kukkien myyntiä eikä asemakaavalla vahvistetun tiiviin asutuksen ulkopuolella sijaitsevaa kauppa, ellei kyseessä ole vähittäiskaupan suuryksikkö tai suuryksikköön verrattavissa oleva myymäläkeskittymä. Laki ei myöskään kosketa sellaisia päivittäistavarakaupan myymälöitä, joissa myymäläpinta-ala on enintään 400 neliometriä, lukuun ottamatta aiemmin mainittuja juhlapäivien aukioloaikoja. Lain ulkopuolelle jäävät lisäksi kioskikauppaa tai siihen verrattavissa olevaa kauppa harjoittavat. Kioskilla tarkoitetaan alle 100 neliometrin myymäläpinta-alan toimipaikkaa tai huoltoaseman yhteydessä olevaa kauppa, jonka myymäläpinta-ala on enintään 400 neliometriä. (Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista 945/2009 5 – 6 §)

Käytännössä siis alle 100 neliön tai huoltoasemien yhteydessä olevien alle 400 neliön myymälöiden aukioloaikoja ei ole säännelty mitenkään. Alle 400 neliöisten päivittäistavara kauppojen aukioloaikoja on säännelty juhlapäivien sekä aattojen osalta. Yli 400 neliöisten päivittäistavara kauppojen suhteen aukioloaikojen sääntely on edelleen merkittävää. Suurimmat erot vuoden 2001 lakiin liittyvät alle 400 neliöisten myymälöiden aukioloaikojen

vapautumiseen sekä yli 400 neliöisten toimipaikkojen sunnuntaita koskevien aukiolojen laajentumiseen. Lisäksi huoltoasemien yhteydessä sallittiin entisen 100 neliön sijaan 400 neliön myymälät vapailla aukioloajoilla. Taulukkoon 2 on listattuna kaupan eri yksiköiden aukioloaikoja koskeva tämänhetkinen sääntely.

	Kioskit, alle 100 m²	Huoltoasemat, alle 400 m²	Myymälät, alle 400 m²	Myymälät, yli 400 m²
Arkipäivät	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Auki klo 7-21
Lauantait	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Auki klo 7-18
Aatot	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Joulu ja juhannus: kiinni klo 12, 31.12. ja 30.4. kiinni klo 18	Joulu ja juhannus: kiinni klo 12, 31.12. ja 30.4. kiinni klo 18
Juhlapäivät	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Kiinni; kaksoispyhä 4 tuntia auki klo 8-18 välisenä aikana	Kiinni
Sunnuntait	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Vapaa aukiolo	Auki klo 12-18 paitsi marras- joulukuussa klo 12-21 isänpäivän ja jouluaaton välisenä aikana

TAULUKKO 2 Aukioloaikojen tämänhetkiset säädökset (Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista 945/2009)

Eduskunta edellytti lakimuutoksen yhteydessä, että hallitus antaa sille raportin kauppojen aukioloaikojen laajentamisen vaikutuksista vuoden 2012 loppuun mennessä. Selonteossa tulee kiinnittää huomiota muun muassa lakimuutoksen vaikutuksista kaupanalan työntekijöihin ja yrittäjiin sekä henkilöstön turvallisuuteen, lasten päivähoitoon, työmatkaliikenteeseen, yksityisyrittäjien ensimmäisen työntekijän palkkaukseen ja lomaetuuden toteuttamiseen, haja-asutusalueen palvelujen saatavuuteen sekä kaupan rakenteeseen pienyrittäjien edut huomioon ottaen. (Talousvaliokunnan mietintö 16/2009 vp) Selvitystä valmistellaan parhaillaan työ- ja elinkeinoministeriössä, eikä se tämän tutkimuksen kirjoittamishetkellä ollut vielä valmistunut.

2.3 Aukioloaikojen sääntely ja tehdyt tutkimukset

Kaupanala on Suomen suurin työllistäjä ja se koskettaa läheisesti myös jokaista suomalaista kuluttajana. Onkin selvää, että kaupan aukioloajat ja niitä koskettavat säännökset herättävät poikkeuksellisen paljon mielipiteitä. Päivittäistavarakauppaa edustavat liitot, kuluttajat sekä kilpailu- ja kuluttajaviranomaiset puoltavat aukioloaikojen vapautumista sekä usein myös

ylipäättään kaikenlaisen sääntelyn purkamista. Toisaalta taas työntekijät, työntekijäjärjestöt, erikoiskaupat sekä yrittäjävetoiset kaupat ovat lähes järjestään ottaneet kielteisen kannan aukioloaikojen vapautumiseen. Aukioloaikoja koskeva lainsäädäntö on aina jonkinlainen kompromissi, koska kaikkia osapuolia täysin tyydyttävää ratkaisua ei ole mahdollista tehdä. Luonnollisesti erilaisten näkemysten taustalla ovat käsitykset aukioloaikojen vapauttamisen tosiasiallisista vaikutuksista aukioloaikoihin, kilpailutilanteeseen, myynnin volyymeihin, myymälärakenteeseen, hintatasoon, työllisyyteen, tuottavuuteen sekä työaikoihin ja muihin työehtoihin. (Taimio 2008, 1)

Vähittäiskaupan sääntelyn, kuten aukiololainsäädännön, alkoholijuomien jakelun tai rakentamiseen liittyvien säännösten taustalla on usein yhteiskunnallisia, ympäristöä ja ihmisten hyvinvointia koskevia tavoitteita. Esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslain valmistelutyössä 1990-luvun lopulla korostui huoli eri väestöryhmien ja eri alueilla asuvien joutumisesta eriarvoiseen asemaan myymäläverkon harvenemisen myötä. Huolta kannettiin myös kaupunkikeskusten näivettymisestä. (Kaupan ja kilpailun työryhmä 2007, 11) Kauppojen aukioloaikoja on historian saatossa haluttu rajoittaa useastakin syystä. Vanhastaan uskonnolliset syyt ovat olleet tärkeitä. Esimerkiksi kristityt ovat halunneet rajoittaa sunnuntain aukioloa, kun taas ortodoksijuutalaisissa yhteisöissä aukiolo on ollut kielletty perjantai-iltaisina ja lauantaisin. Suomessa ei enää aikoihin ole vedottu uskonnollisiin syihin, vaan viimeisimpien lakiuudistusten tarkoituksena on ollut kauppapalveluiden turvaaminen ja aukioloaikojen selkeyttäminen. (Taimio 2008, 3)

Pienten lähikauppojen kannattavuus ja kilpailuasema onkin parantunut, mutta toisaalta säännökset ovat vääristäneet kilpailua (Kaupan ja kilpailun työryhmä 2005, 84 - 85). Myös OECD on arvioinut, että Suomen aukioloaikojen sääntely rajoittaa kilpailua ja suojelee tiettyjen kaupparyhmien asemaa sekä voittoja (OECD 2003, 43). Suomen tapaan muualla maailmassa on kauppojen aukioloaikoja säädelty jo pitkään, esimerkiksi Saksassa 1200-luvulta ja Englannissa 1400-luvulta lähtien. Vaikka muutostrendi on ollut vapaampaan suuntaan, on useissa maissa edelleen erinäisiä rajoituksia aukioloaikojen suhteen. EU-maista Ruotsissa on vapautuneimmat aukioloajat, sillä siellä kaupalla on ollut jo vuodesta 1984 täysin vapaat aukioloajat. Myös Viron, Irlannin, Portugalin ja Ison-Britannian aukioloajat ovat lähestulkoon vapaat. Pohjoismaista Norjassa ja Tanskassa aukiolo on vapaata arkisin,

mutta sunnuntaisin näissä maissa suositaan Suomen tapaan pieniä myymälöitä suurten myymälöiden aukiolorajoitteilla. (Taimio 2008, 2 - 3) Viime aikoina mediassa on ollut esillä paikallisten aluehallintovirastojen myöntämät kauppojen aukioloa koskettavat poikkeuslupat. Kauppa voi hakea poikkeuslupaa pitää toimipaikkaa auki esimerkiksi juhlapyhänä, jos sille on olemassa erityiset perustelut. Kaupungin tai maakunnan kaikkia kauppvoja kattavaa poikkeuslupaa voi hakea myös esimerkiksi kauppakamari. Lupia on myönnetty erityisesti kasvavan matkailun perusteella. Työntekijäjärjestöjen mukaan lupia on myönnetty liian kevein perustein ja työntekijöitä on jopa painostettu töihin (Palvelualojen ammattiliiton tiedote 22.12.2011).

Aukioloajoista ja sääntelyn vaikutuksista on tehty lukuisia selvityksiä erityisesti 2000-luvulla. Esimerkiksi Jari Karjalainen ja Pertti Kiuru esittivät vuonna 2008, siis ennen nykyisen liikeaikalain voimaantumista, huolensa siitä, että aukiolorajoitusten kumoaminen saattaisi entisestään vahvistaa S-ryhmän ja Keskon asemaa päivittäistavara-kaupassa. Toisaalta he näkivät myös, että sääntelyn kumoaminen olisi kansantalouden kannalta kuitenkin oikea vaihtoehto. Tällöin laki kohtelisi kaikkia kaupan toimialoja sekä myymälätyyppejä samoin tasapuolisina lähtökohdin. (Karjalainen & Kiuru 2008, 20)

Kuluttajatutkimuskeskus toteutti loppuvuodesta 2004 kyselyn, jossa selvitettiin myymälähenkilöstön mielipiteitä vähittäiskaupan aukioloajoista. Kyselyyn vastasi yli 800 kaupan alalla työskentelevää Palvelualojen ammattiliiton jäsentä. Lähes puolet (47 prosenttia) vastaajista kannatti silloisten aukioloaikojen rajoittamista, entisellään aukioloajat olisi pitänyt 46 prosenttia ja täysin vapaita aukioloaikoja kannatti 7 prosenttia. Suurimmat huolenaiheet vastaajilla aukioloaikojen vapautumiseen liittyen olivat pelko siitä, että sunnuntaillisat poistuisivat, työajat olisivat hankalia/mahdottomia, lasten päivähoidon järjestäminen tuottaisi ongelmia ja ylipäättään perhe-elämän kärsiminen. (Kinnunen & Saarinen 2005, 13 – 15) Sunnuntaityöskentelyn etuina kyselyyn vastanneista 55 prosenttia näkivät taloudellisen hyödyn, 10 prosenttia vapaan muuna aikana ja viisi prosenttia mahdolliset lisätyötunnit. 30 prosenttia vastaajista ei nähnyt sunnuntaityöskentelyssä mitään hyvää. (Kinnunen & Saarinen 2005, 19) Kyselyssä selvitettiin myös vastaajien suhtautumista aukioloaikojen pidentymiseen. 92 prosenttia vastaajista vastusti arki-iltojen aukiolojen pidentämistä klo 21 jälkeiseksi ja 88 prosenttia lauantai-iltana silloista maksimiauukioloaika – klo 18 – pidempään. (Kinnunen &

Saarinen 2005, 30) 44 prosenttia vastaajista, jotka työskentelivät klo 21 jälkeen sulkeutuvassa myymälässä, kokivat turvattomuutta työssään. Ennen klo 21 sulkeutuvien myymälöiden työntekijöistä turvattomuutta koki 26 prosenttia. (Kinnunen & Saarinen 2005, 43)

Kuluttajien mielipidettä aukioloajoista on kysytty Päivittäistavarakauppa ry:n toimeksiannosta vuonna 2009. Kyselyyn vastanneista 57 prosenttia piti kauppojen sunnuntain aukioloa erittäin tarpeellisena tai melko tarpeellisena. Kun kysyttiin parasta päivittäistavarakauppojen sulkemisaikaa sunnuntaisin, jakoi se mielipiteitä. 39 prosenttia kannatti klo 21 sulkemisaikaa ja 33 prosenttia klo 18 sulkemista. Vähän yli puolet vastaajista piti lauantain parhaimpana sulkemisaikana klo 18, mutta 33 prosenttia halusi sulkemisajan myöhemmäksi. (Minkinen 2009)

Kauppan liitto toteutti marras-joulukuussa 2010 vähittäiskaupan paneelin jäsenyrityksille kyselyn aukioloajoista. Paneeliin kuului 182 yritystä ja se edusti yli kolmasosaa liiton jäsenyritysten työllisyydestä. Kyselyssä saatiin selville, että yli 60 prosenttia vastaajista oli kokeillut aukiololain mahdollistamia uusia aukioloaikoja. Näistä yhdeksän prosenttia oli kokeilun jälkeen palannut vanhoihin aikoihin. Erikoiskaupan yrityksistä puolet oli muuttanut aukioloaikojaan. Aukioloaikojen muuttaminen ei ollut aiheuttanut yrityksille suuria ongelmia työvoiman saatavuudessa. Kannattavuus oli 34 prosentissa toimipaikoista vähentynyt, 47 prosentissa pysynyt ennallaan ja 19 prosentissa parantunut muutoksen myötä. Erityisesti 10 - 49 hengen yritykset kokivat uudet aukioloajat kannattamattomina, kun taas pienistä 1 – 9 henkeä työllistävistä yrityksistä enemmistö koki hyötyneensä muuttuneista aukioloajoista taloudellisesti. Taloudellisesta kannattavuudesta huolimatta aukioloaikoja haluttiin muuttaa erityisesti kilpailun (60 % vastaajista), asiakaspalvelun parantamisen (35 %) tai liikepaikan vuokraehtojen vuoksi (19 %). Uuteen aukiololakiin tyytyväisiä olivat puolet vastaajista. Aukioloaikojaan muuttaneista suurempi osa oli tyytyväisiä kuin muuttamatta jättäneistä, mutta tyytyväisyys oli lähinnä periaatteellista, sääntelystä vapautumisen kannattamista. Tyytymättömyys taas johtui pääasiassa kilpailun kiristymisestä. (Kaupan liitto 2011)

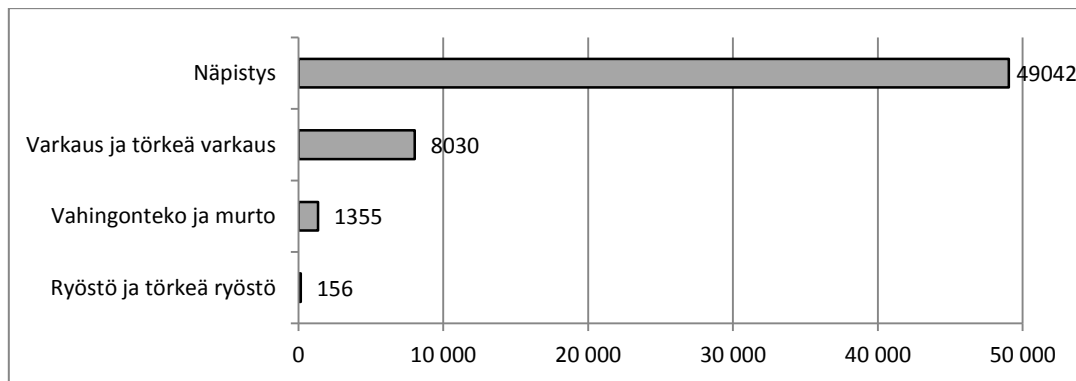
Alkuvuodesta 2011 Kuluttajatutkimuskeskus selvitti kauppakeskuksissa toimivien erikoiskauppojen yrittäjien ja myymäläpäällikköjen mielipiteitä kaupan aukioloaikojen

muutoksesta. Yrittäjien mielestä sunnuntai ei yleisesti ollut kannattava kaupantekopäivä. Sunnuntai oli myös yleisin päivä, jolloin myymälä pidettiin suljettu. Myymälöiden aukioloajoista ja -päivistä päätettiin kauppakeskuksissa yhdessä tai myymälät saivat itse päättää ne. Myös vuokrasopimus sekä keskusjohdon päätös määrittivät aukioloaikoja. Eri toimijat kauppakeskuksissa olivat varsin tyytyväisiä nykyisiin aukioloaikoihin, eikä niitä pääsääntöisesti haluttu laajentaa. Sen sijaan aukioloaikojen supistamista koskien osaa myymälöistä kannatti noin 70 prosenttia yrittäjistä sekä puolet myymäläpäälliköistä, mutta vain kolmannes kauppakeskusjohdosta. Vapaapäiväjärjestelyt olivat aiheuttaneet ongelmia lähinnä yrittäjävetoisissa myymälöissä – etenkin yrittäjien omiin vapaapäiviin liittyviä. Laajennettu aukioloaika oli jossain määrin heikentänyt yrittäjien ja työntekijöiden jaksamista, sekä lisännyt osa-aikaisten työntekijöiden määrää. (Järvinen & Pylvänäinen 2011, 22-23)

3 KAUPPA RIKOLLISUUDEN KOHTEENA

Vaikka yritykset ovat varsin usein rikollisuuden kohteena, on niin kotimaisissa kuin kansainvälisissäkin kriminologian tutkimuksissa usein keskitytty yksityishenkilöihin kohdistuvaan rikollisuuteen yritysten sijaan. Esimerkiksi Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on jo vuodesta 1980 järjestelmällisesti tehnyt laajaa kansallista uhritutkimusta, jossa tarkastellaan yksityishenkilöiden ja kotitalouksien kokemaa rikollisuutta. Ensimmäinen koko maan kattava kotimainen tutkimus koskien yrityksiin kohdistuvaa rikollisuutta valmistui Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toimesta vuonna 2011 (Salmi, Lehti & Keinänen 2011). Tutkimuksessa haastateltiin 2427 toimipaikkaa, joista 1197 oli kaupan ja 1230 teollisuuden toimipaikkaa. Tutkimuksen mukaan Suomessa lähes 70 prosenttia kaupan toimipaikoista joutui rikoksen uhriksi yhden vuoden aikana. Päivittäistavarakauppaan kohdistui enemmän rikollisuutta kuin erikoiskauppaan, ja esimerkiksi valintamyymälöistä sekä tavarataloista ainoastaan seitsemän prosenttia oli sellaisia, joihin ei ollut kohdistunut mitään kyselyssä kartoitettua rikollisuuden muotoa vuoden aikana. (Salmi ym. 2011, 29-30) Vertailun vuoksi yksityisistä ihmisistä tai kotitalouksista vain noin kymmenesosa oli Suomessa joutunut omaisuusrikoksen tai sen yrityksen uhriksi yhden vuoden aikana (Siren & Salmi 2011, 118).

Yritysuhritutkimuksen mukaan pitkät aukioloajat, aukiolo iltaisin, suuri asiakasmäärä ja se, että toimipaikka on monitoimipaikkaisen yrityksen toimipaikka, ovat rikoskäyttäytymisen riskiä merkittävästi lisääviä toimipaikan piirteitä. Lisäksi mitä enemmän ympäristössä esiintyvän erilaisen häiriökäyttäytymisen ja epäjärjestyksen määrä kasvaa, sitä todennäköisemmin toimipaikassa on myös korkea rikostaso. (Salmi ym. 2011, 48) 90 prosenttia kaupan toimipaikkoihin kohdistuvista rikoksista tapahtuu korkean rikostason toimipaikoissa, joiden osuus kaikista toimipaikoista on alle viidennes (Salmi ym. 2011, 36-37). Kuviossa 3 on esitetty tietyistä kauppaan kohdistuneista rikoksista tehtyjen rikosilmoitusten määrät vuonna 2011. Erilaiset näpistyksen tapaukset ovat määrällisesti ylivoimaisesti suurin yksittäinen kauppaan kohdistuva rikoslaji. Vuonna 2011 poliisin tietoon tuli lähes 50 000 näpistystä. Varkauksia ja törkeitä varkauksiakin kirjattiin hieman päälle 8000. Kauppaan kohdistuneita ryöstöjä ja törkeitä ryöstöjä sattui vuonna 2011 hieman reilu 150. (Polstat 2012)

Kuvio 3 Tietyistä kauppaan kohdistuneista rikoksista poliisille tehtyjen rikosilmoitusten määrät vuonna 2011, lähde: Poliisin tietovarasto polstat tammikuu 2012

3.1 Myymälävarkaudet

Yritysuhritutkimuksen mukaan kaikesta kauppaan kohdistuvasta rikollisuudesta 86 prosenttia on erityyppisiä varkauksia (Salmi ym. 2011, 15). Saman tutkimuksen mukaan ilta tai yöaikaan palvelevista kaupan alan toimipaikoista 90 prosenttia oli joutunut asiakkaan tekemän varkauden kohteeksi 12 kuukauden tarkastelujakson aikana (Salmi ym. 2011, 78). Lisäksi varkauksista aiheutuu kaksi kolmasosaa kaikista kaupan rikoskustannuksista (Salmi ym. 2011, 58). Kaupan alaan kohdistuvasta rikollisuudesta myymälävarkaudet ovatkin esiintyvyydeltään selvästi yleisimpiä. Varkauksia voivat tehdä niin asiakkaat, myymälän oma henkilökunta kuin yhteistyötahojen edustajatkin. Määrällisesti selvästi eniten varkauksia tekevät kuitenkin asiakkaat. Esimerkiksi yritysuhritutkimuksessa kartoitetuista varkauksista asiakkaiden tekemiä oli neljä viidennestä (Salmi ym. 2011, 15).

Kaupan henkilökunnan tekemien varkauksien kohdalla liikutaan harmaalla alueella, koska varkauksia on usein varsin vaikea havaita ja ilmiö on melko huonosti tunnettu. Yritysuhritutkimuksen mukaan siitä aiheutuva keskiarvokustannus on kuitenkin huomattavasti asiakkaan tekemää varkautta suurempi, noin 810 euroa. Asiakkaan tekemän varkauden rikoskohtainen keskiarvokustannus on 170 euroa ja alihankkijan tekemän varkauden 470 euroa. (Salmi ym. 2011, 57) Kaupan liiton arvion mukaan myymälävarkaudet ja niiden torjunta aiheuttavat kaupalle vuosittain arviolta 500 miljoonan euron menetykset (Kaupan liiton tiedote 10.3.2011). Taloudellisen vahingon lisäksi myymälävarkauksiin liittyy myös muita riskitekijöitä, sillä pahimmassa tapauksessa myymälävarkaudet voivat kärjistyä

tilanteiksi, joihin liittyy esimerkiksi kaupan henkilökuntaan kohdistuvaa väkivaltaista käytöstä tai uhkailua.

Vuonna 2006 tutkittiin helsinkiläisten, pääasiassa vuonna 1988 syntyneiden, nuorten miesten osallistumista myymälävarkauksiin. Vastaajista 37,7 prosenttia ilmoitti ainakin kerran elämänsä aikana ottaneensa tai olleensa mukana ottamassa luvatta kaupoista tavaroita maksamatta niitä. Tutkimuksessa kartoitetun kuluneen 12 kuukauden aikana tekoon ilmoitti syyllistyneensä 4,9 prosenttia vastaajista. (Kivivuori 2006, 39) Myymälästä varastamisen tai näpistämisen vuoksi poliisin kanssa tekemisissä ilmoitti olleensa 10,6 prosenttia vastaajista ainakin kerran elämänsä aikana (Kivivuori 2006, 82). Yrityksiin kohdistuvan rikollisuuden syksyn 2011 tilannekuvan mukaan kaikista poliisin tietoon tulleista varkaustapauksista 36 prosenttia oli myymälöihin kohdistuvia, kun vielä 2000-luvun alussa myymälöiden osuus oli noin 20 prosenttia (Keskusrikospoliisi: Yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden tilannekuva syksy 2011, 8-9).

Rikollisuuden tutkimuksissa on todettu, että miehet tekevät rikoksia pääasiassa naisia useammin, mutta myymälävarkauden kaltaisia lieviä tekoja nuoret tytöt tekevät kuitenkin yhtä usein kuin nuoret pojat (Kivivuori 2008, 56). 13-vuotiaat tekevät ikäryhmän kokoon suhteutettuna eniten varkausrikoksia, mutta absoluuttisesti valtaosa varkauksista on aikuisten tekemiä (Kivivuori 2008, 29). Tästä huolimatta näpistely liitetään usein nuorisorikollisuuden käsitteeseen. Kivivuoren (2008, 29) mukaan kulttuurissamme ei ole tapana puhua aikuisten tekemistä rikoksista sosiaalisena ongelmana. Tunnettu puhemiehenä käsitteen ”nuorisorikollisuus”, mutta emme käsitteä ”aikuisrikollisuus”. Tämä johtunee osittain siitä, että juuri aikuiset määrittelevät ne asiat, mitä pidetään erityisen huomion arvoisina ja keitä on syytä kontrolloida.

3.1.1 Näpistys

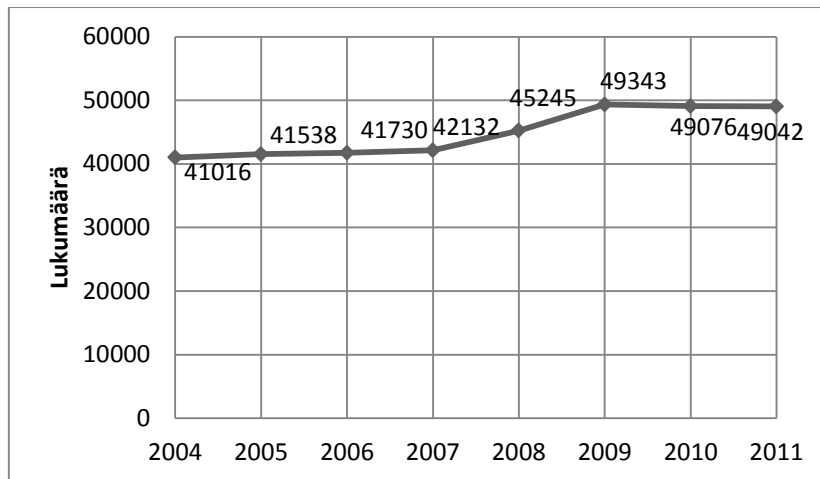
Myymälävarkaudet voidaan jakaa näpistykseen, varkauksiin ja törkeisiin varkauksiin. Se, mihin näistä luokista yksittäinen teko luetaan, ratkaistaan kokonaisarviointin perusteella (Frände ym. 2010, 361). Kokonaisarviointiin vaikuttavia seikkoja ovat muun muassa

varastetun omaisuuden arvo sekä teon suunnitelmallisuus. Tarkemmin näpistyksen, varkauden ja törkeän varkauden eroavaisuuksia on listattu oheiseen taulukkoon 3. Näpistys on myymälävarkauden lievin tekomuoto, joka rikoslaissa on määritelty seuraavasti: ”Jos varkaus, huomioon ottaen anastetun omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksenteijä on tuomittava näpistyksestä sakkoon. Yritys on rangaistava.” (Rikoslaki 28 luku 3 §)

	Näpistys	Varkaus	Törkeä varkaus
Teon luokka	Vähäinen tekomuoto	Perustekomuoto	Törkeä tekomuoto
Varastetun omaisuuden arvo	Vähäinen, enintään noin 400-500 euroa	Kohtalainen, noin 500-5000 euroa	Erittäin arvokas, yli 5000 euroa
Muita teon rangaistavuuteen vaikuttavia seikkoja	-	Vaikka varastetun omaisuuden arvo olisi vähäinen, voidaan sitä pitää varkautena, jos teko osoittaa erityistä suunnitelmallisuutta tai ammattimaisuutta	1)Rikoksen uhrille aiheutetaan erityisen tuntuva vahinko anastuksesta tai 2)rikoksenteijä käyttää hyväkseen rikoksen uhrin avutonta tilaa tai 3)rikoksenteijä käyttää teon toteuttamista varten asetta tai vaarallista välinettä tai 4)rikoksenteijä murtautuu asuttuun asuntoon ja 5)varkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä
Teon yritys on rangaistava	Kyllä	Kyllä	Kyllä
Rangaistus	Sakko	Sakko tai vankeutta enintään 1 vuosi ja 6 kuukautta	Vankeutta vähintään 4 kuukautta, enintään 4 vuotta
Syyteoikeus syyttäjällä	Vaatii asianomistajan vaateen	Kyllä	Kyllä

Taulukko 3 Näpistys, varkaus ja törkeä varkaus vertailussa (Rikoslaki, Frände ym. 2010)

Rikoslaissa ei ole määritelty tiettyä euromääräistä rajaa näpistyksen ja varkauden välille, mutta käytännössä vähäisenä arvona pidetään paikkakuntaakohtaisesti noin 400 – 500 euroa (Frände ym. 2010, 361). Anastetun omaisuuden arvon lisäksi teon rangaistavuutta punnittaessa on otettava huomioon myös muut rikokseen liittyvät seikat. Vaikka anastetun omaisuuden arvo olisi vähäinen, voidaan tekoa pitää varkautena, jos teko osoittaa erityistä suunnitelmallisuutta tai ammattimaisuutta (Frände ym. 2010, 362). Poliisille ilmoitettiin vuonna 2011 noin 49 000 näpistyksestä, kun vielä vuonna 2007 näpistyksiä kirjattiin noin 42 000 (kuvio 4). Erityisen voimakkaasti ilmoitettujen näpistystapausten määrä on noussut vuosina 2008 ja 2009. (Polstat 2011)

Kuvio 4 Rikosilmoitus: näpistys, vuodet 2004 – 2011, Teontarkenteet: liikkeestä luvatta tunkeutuen, yleisellä paikalla liikekeskuksessa ja myymälävarkaus. Lähde: Poliisin tietovarasto Polstat tammikuu 2012

Näpistyksestä poliisi voi kirjoittaa enintään 20 päiväsakkoa (Laki sakon ja rikesakon määräämisestä 1 luku 3 §). Päiväsakkojen lukumäärää on mitattava siten, että sitä voidaan pitää oikeudenmukaisena suhteessa rikoksen vaarallisuuteen ja vahingollisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen (Tapani & Tolvanen 2011, 184). Päiväsakon rahamäärän on oltava kohtuullinen sakotettavan henkilön maksukykyyn nähden. Kohtuullisena määränä pidetään yhtä kuudeskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta, josta on vähennetty valtioneuvoston asetuksella määriteltävät verot ja maksut sekä kiinteä peruskulutusvähennys. Lisäksi sakotettavan elatusvelvollisuus voi alentaa päiväsakkoa. (Rikoslaki 2a luku 2 §) Kaaviossa 2 on esitetty päiväsakon rahamäärän laskentakaava. Päiväsakon rahamäärälle ei ole ylärajaa, mutta lainsäädännössä määritellään päiväsakon alin rahamäärä, joka on kuusi euroa (Tapani & Tolvanen 2011, 185). Sakon kokonaismäärä lasketaan siten, että päiväsakon rahamäärä kerrotaan niiden lukumäärällä.

Keskimääräinen kuukausitulo – verot ja maksut (asetus) -peruskulutusvähennys (255 euroa)
<hr style="width: 80%; margin: 0 auto;"/>
60

Kaavio 1 Päiväsakon rahamäärän laskentakaava (Tapani & Tolvanen 2011, 186)

3.1.2 Näpistys ja sakon rangaistusmääräysmenettely

Pääasiassa näpistykset käsitellään rangaistusmääräysmenettelyssä. Tällöin oikeudenkäyntiä ei tarvita, vaan poliisi kirjoittaa vastaajalle sakon, jonka kihlakunnansyyttäjä vahvistaa. Rangaistusmääräysmenettely edellyttää, että vastaaja tunnustaa teon ja hyväksyy siitä määrättävän seuraamuksen. Lisäksi vastaajan on luovuttava oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuttava asian ratkaisemiseen lain mukaisessa menettelyssä. Asianomistajan on myös suostuttava rangaistusmääräysmenettelyyn. (Laki sakon ja rikesakon määräämisestä luku 1 4-5 §) Jos vastaaja ei maksa sakkoa vapaaehtoisesti, siirtyy sakko ulosotettavaksi. Vastaajan ollessa varaton ei sakkoa saada ulosmitatuksi, eikä vuoden 2008 lakimuutoksen jälkeen poliisin määräämää sakkoa ole voinut muuttaa vankeudeksikaan. Tästä on aiheutunut se, ettei varattomalle henkilölle ole käytännössä aiheutunut sakon maksamisen laiminlyömisestä seuraamuksia. Koska tuomioistuimen määräämät sakot voidaan edelleen muuntaa vankeusrangaistukseksi niin sanotulla sakon muuntorangaistuksella, ovat yhä useammat kaupat asianomistajana alkaneet kieltäytyä rangaistusmääräysmenettelystä näpistelijöiden kohdalla (Aamulehti 17.7.2012).

Kaupan näkemyksen mukaan vuoden 2008 lakimuutos, jonka myötä poistui mahdollisuus muuntorangaistukselle poliisin kirjoittamien sakkojen osalta, on vaikuttanut merkittävästi näpistystapausten voimakkaaseen kasvuun viime vuosina (K-kauppiasliiton lehdistötiedote 11.4.2011). Oikeusministerinä vuosina 2007 – 2011 työskennellyt Tuija Brax (vihr.) on ottanut 4.4.2011 kantaa sakkojen muuntorangaistukseen vastauksessaan kansanedustaja Pertti Hemmilän (kok.) kirjalliseen kysymykseen koskien sakon muuntorangaistuksen palauttamista. Braxin mukaan pidemmällä aikavälillä näpistystapausten kasvun taustalla ovat ennen kaikkea kauppojen tiukentunut ilmoituskäytäntö ja itsepalvelumyymälöiden lisääntyminen. Kuten 1990-luvun alun, myös vuosien 2008 ja 2009 voimakas kasvu näpistystapauksissa johtuu Braxin mukaan taloudellisesta taantumasta. Brax vetoaa myös Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimukseen, jossa ei havaittu yhteyttä näpistysten kasvun ja muuntorangaistusjärjestelmään tehtyjen lainmuutosten välillä. (Kirjallinen kysymys 1388/2010). Tämän sijaan OPTL:n tutkimus osoitti, ettei lainmuutos ole lisännyt varattomien tekemiä näpistyksiä (Hinkkanen 2010: Sakon muuntorangaistuksen vähentämisen vaikutukset).

Koska kyse on monien asioiden summasta, ei näpistysmäärien voimakasta kasvua vuosina 2008 ja 2009 voida täysin yksiselitteisesti selittää. Oma vaikutuksensa on luultavasti ollut niin taloudellisella taantumalla, kauppojen tiukentuneella ilmoituskäytännöllä kuin sakkojen muuntorangaistusta koskevalla lainmuutoksellakin. Pieni vaikutus on todennäköisesti ollut Romanian ja Bulgarian EU-jäsenyyden voimaantulolla vuonna 2007, jonka seurauksena kyseisten maiden kansalaisten tekemien rikosten määrä lähti Suomessa voimakkaaseen kasvuun. Ulkomaalaisten tekemää rikollisuutta käsitellään laajemmin luvussa 3.1.6. On myös mahdollista, että pienten päivittäistavarakauppojen aukioloaikojen vapautuminen vuonna 2009 on vaikuttanut näpistystapausten määrän kasvuun.

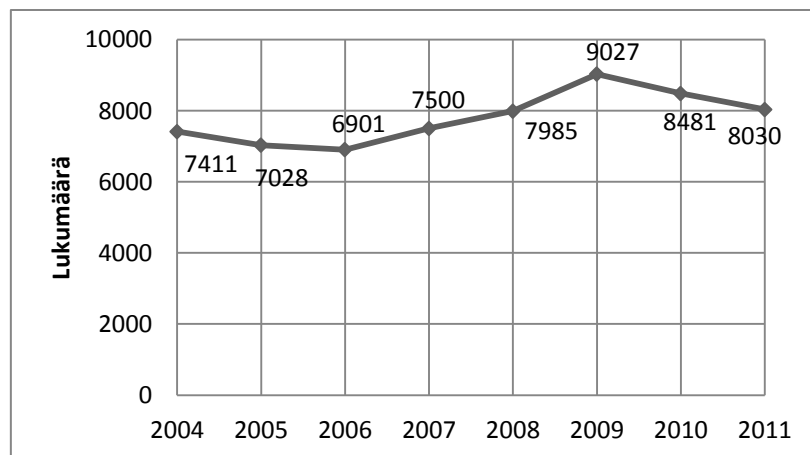
Alkuvuodesta 2012 Oikeusministeriön asettama toimikunta ehdotti sakon muuntorangaistuksen palauttamista koskemaan toistuvasti poliisin määräämiä sakkoja saaneita henkilöitä. Toistuvasti sakotetuiksi henkilöiksi katsottaisiin vähintään neljät sakot vuodessa saaneet henkilöt. Lisäksi toimikunta on ehdottanut uuden rangaistusmuodon, sakkopalvelun käyttöönottoa. Sakkopalvelu sisältäisi tapaamisia valvojan kanssa ja siihen kuuluisi toimintaa vähintään kahdesti viikossa. Viikoittainen tuntimäärä olisi 4 – 12. Esimerkiksi puuttamalla tuomitun päihde- ja velkaongelmiin sakkopalvelulla pyritäisiin vähentämään uusintarikollisuuden riskiä. Tunti vietettyä aikaa sakkopalvelussa vastaisi yhtä sakon muuntorangaistuspäivää. Ehtojen törkeästä rikkomisesta seuraisi muuntorangaistuksen loppuosan suorittaminen vankilassa. Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson (Rkp.) pitää ehdotuksia hyvänä pohjana jatkovalmisteluille. (Oikeusministeriön tiedotus 7.3.2012)

3.1.3 Varkaus ja törkeä varkaus

Varkaus luokitellaan törkeäksi, jos anastuksen kohteena on erittäin arvokas omaisuus. Täsmällistä euromääräistä raha-arvoa ei ole määritelty, mutta likimääräisenä lähtökohtana voidaan pitää 5000 euroa. (Frände ym. 2010, 363) Kun alle 500 euron arvoisen omaisuuden anastaminen on näpistys, voidaan 500 – 5000 euron arvoisen omaisuuden anastamista pitää varkautena. Vaikka varkauksissa anastuksen kohteena olevan omaisuuden arvo on yleisimmin käytetty kvalifiointiperuste, se mihin kolmesta kategoriasta (näpistys, varkaus tai törkeä

varkaus) yksittäinen teko lopulta luetaan, riippuu viime kädessä teon kokonaisarviointista (Frände ym. 2010, 361). Esimerkiksi anastetun omaisuuden puolesta näpistykseksi luokiteltu rikos voidaan katsoa varkaudeksi, jos sen toteuttamiseksi on tunkeuduttu lukittuun tilaan tai muutoin murrettu lukituksia. Varkautta taas voidaan pitää törkeänä, jos anastamisella on esimerkiksi aiheutettu uhrille tämän olot huomioon ottaen erityisen tuntuva vahinko tai jos rikoksenteijä käyttää hyväkseen uhrin avutonta tai hädänalaista tilaa. (Frände ym. 2010, 363-364) Varkaudesta voidaan tuomita sakkoon tai enintään yhdeksi vuodeksi ja kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Törkeästä varkaudesta tuomio on vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta vankeutta. (Rikoslaki 28 luku 1-2 §)

Myymälöihin kohdistuvista varkauksista ja törkeistä varkauksista on viimeisten vuosien aikana tehty noin 7000-9000 rikosilmoitusta. Törkeiden varkauksien osuus tästä on noin 200-250 tapausta. Vuoden 2006 noin 7000 rikosilmoituksen lukumäärä kohosi nopeasti kolmessa vuodessa noin 9000 rikosilmoitukseen, mutta vuonna 2010 tapahtui käänne ja ilmoitusten määrä lähti laskuun. Vuonna 2011 kaupanalaan kohdistuneista varkauksista ja törkeistä varkauksista poliisille tehtiin noin 8000 rikosilmoitusta. Kuviossa 5 on kuvattuna vuosien 2004-2011 aikana poliisille myymälöihin kohdistuneista varkauksista ja törkeistä varkauksista tehtyjen rikosilmoitusten lukumäärä.

Kuvio 5 Rikosilmoitus: varkaus ja törkeä varkaus, vuodet 2004 – 2011, Teontarkenteet: liikkeestä luvatta tunkeutuen, yleisellä paikalla liikeyksyksessä ja myymälävarkaus. lähde: Poliisin tietovarasto Polstat Tammikuu 2012

3.1.4 Varkauden yritys

Perinteisesti varkauden tai näpistyksen tunnusmerkistön on katsottu myymäläympäristössä täyttyvän siinä vaiheessa, kun tavarat kuljetetaan ohi kassalinjan niitä maksamatta. Sillä ei ole merkitystä, onko tekijä piilottanut anastetun omaisuuden jotenkin vai käveleekö hän kassan ohitse tuotetta esimerkiksi näkyvästi kantaen. Osastoihin jaetuissa suurissa myymälöissä voi anastus täytyä jo silloin, kun asiakas siirtyy maksamattoman tuotteen kanssa osastolta toiselle. (Frände ym. 2010, 357-358) Rikoslain 28 pykälän mukaan myös näpistyksen ja varkauden yritys on rangaistava teko. Teko on edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan todellisen vaaran rikoksen täyttymisestä (Rikoslaki 5 luku 1§). Yrityksestä ei kuitenkaan rangaista, jos tekijä vapaaehtoisesti luopuu rikoksen täyttymisestä (Rikoslaki 5 luku 2§).

Kun päivittäistavarakaupassa asioiva henkilö laittaa tölkillisen keskiolutta olkalaukkuunsa, syyllistyykö hän jo siinä vaiheessa näpistyksen yritykseen, vaikka hän ei vielä olisi poistunut myymälästä maksamatta tuotetta? Oikeuskäytännössä (esimeriksi KKO 2008:81 ja KKO 2002:112) keskeiseksi kysymykseksi nousee se, onko tekijä ryhtynyt rikoksen täytäntöönpanotoimiin ja siten aiheuttanut konkreettisen vaaran rikoksen täyttymisestä. Edellä mainitun esimerkin kaltaisessa tilanteessa joudutaan puntaroimaan sitä, onko henkilö laittanut oluttölkin laukkuunsa anastamistarkoituksessa. Kyse on melko monitulkintaisesta tilanteesta, koska tuotteen laittaminen laukkuun ei välttämättä kerro anastustarkoituksesta, jos tekijä voi perustella sitä uskottavalla syyllä (Tapani 2010, 77). Toisaalta esimerkiksi tekijän rikollinen menneisyys voi heikentää hänen väitteensä uskottavuutta (Tapani 2010, 79). Varkauden yrityksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta olennaista siis on, että tekijän anastustahdosta kyetään esittämään riittävästi näyttöä (Tapani 2010 80).

3.1.5 Ulkomaalaiset ja järjestäytynyt rikollisuus

Yhtenä selittävänä tekijänä varkausmäärien erityiseen kasvuun vuoden 2006 jälkeen on pidetty Romanian ja Bulgarian vuonna 2007 voimaantullutta EU-jäsenyyttä. Ennen Romanian EU-jäsenyyttä Suomessa rikoksesta epäiltyjen Romanian kansalaisten määrä vaihteli

vuosittain noin 150 - 350 välillä, mutta jo ensimmäisenä Romanian EU-jäsenyysvuotena määrä ylitti 1000 rikoksesta epäillyn rajan. Vuonna 2010 kirjattiin noin 2500 rikosta, joista epäiltyinä oli Romanian kansalainen. Muutamassa vuodessa tapausten määrä on siis jopa yli kymmenkertaistunut. Rikoksista merkittävin osa on erilaisia omaisuusrikoksia, kuten murtojen yhteydessä tehtyjä varkauksia, myymälävarkauksia ja näpistyksiä. Esimerkiksi vuoden 2010 romanialaisten tekemistä noin 2500 rikoksesta 2250 oli varkauksia, joista taas törkeiden varkauksien osuus oli 305. Romanian kanssa yhtä aikaa EU-jäsenyyden saaneen Bulgarian kansalaisten osuus rikoksista epäiltyjen joukossa on myös kasvanut, mutta ei yhtä nopeasti kuin romanialaisten. Vuonna 2006 Bulgarian kansalaisten tekemiksi rikoksiksi epäiltiin 106 tapausta, kun vuonna 2010 tapauksia kirjattiin 400. (Keskusrikospoliisi: Romanialaisrikollisuus Suomessa)

Keskusrikospoliisi on arvioinut, että merkittävällä osalla Suomessa rikoksia tehtävilleistä romanialaisista on kytkentä järjestäytyneeseen rikollisuuteen joko ryhmien varsinaisina jäseninä tai niiden käskyläisinä (Keskusrikospoliisi: Romanialaisrikollisuus Suomessa). Vuoden 2010 yritysuhritutkimukseen vastanneet arvioivat myymälävarkauksista 19 prosenttia olleen muun kuin suomalaistaustaisen henkilön tekemiä (Salmi ym. 2011, 17). Keskusrikospoliisin syksyn 2011 yrityksiin kohdistuvan rikollisuuden tilannekuvauksessa todetaan, että Pohjoismaissa liikkuu runsaasti ulkomaalaisia rikosryhmiä, jotka suunnitelmallisesti ja sarjoina tekevät erilaisia rikoksia. Erityisesti ryhmiä saapuu Suomeen ja muihin Pohjoismaihin Virossa, Liettuasta, Puolasta ja Romaniasta. Kaikista törkeistä varkauksista ulkomaalaisten osuus on noussut vuoden 2007 noin 15 prosentin tienoilta noin 40 prosenttiin vuonna 2010. (Keskusrikospoliisi: Yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden tilannekuva 2011, 9) Rikoslaisia järjestäytyneeksi rikollisryhmäksi määritellään vähintään kolmen hengen muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka yhteistuumin toimii tehdäkseen rikoksia, joista säädettyinä on vähintään neljän vuoden vankeusrangaistus (Rikoslaki 17 luku 1a§). Euroopan Unioni on määritellyt käsitteen järjestäytyneestä rikollisuudesta yhdentoista kohdan luettelolla. Luetelluista kohdista vähintään kuuden on täytyttävä, jotta ryhmä täyttäisi järjestäytyneen rikollisuuden vaatimukset. Näihin vähintään kuuteen on pakollisena sisällyttävä kohdat 1, 3, 5 ja 11.

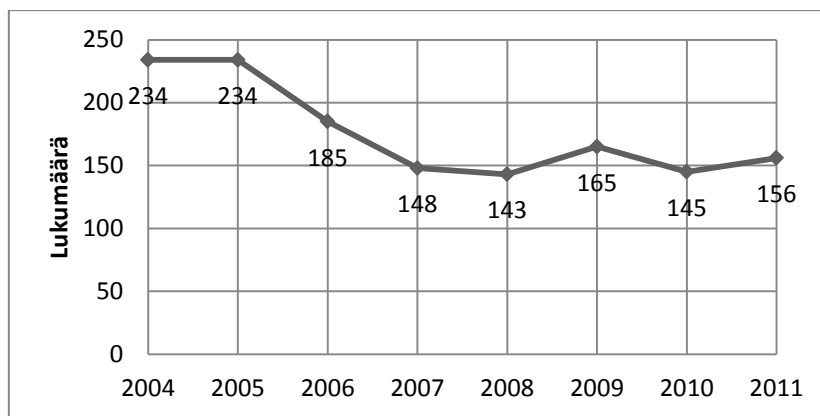
Järjestäytyneen rikollisuuden EU-kriteerit:

1. useamman kuin kahden henkilön yhteistyö
2. ryhmän jäsenillä omat määrätyt tehtävät
3. ryhmä toimii pitkän tai rajoittamattoman ajan
4. ryhmä käyttää sisäistä kuria
5. ryhmää epäillään törkeistä rikoksista
6. ryhmä toimii kansainvälisellä tasolla
7. ryhmä käyttää väkivaltaa tai muita uhkailukeinoja
8. ryhmä käyttää peiteyhtiöitä
9. ryhmä harjoittaa rahanpesua
10. ryhmä pyrkii vaikuttamaan poliitikkoihin, julkiseen hallintoon, tiedotusvälineisiin, oikeusviranomaisiin tai talouselämän edustajiin
11. ryhmän toiminnassa on taloudellisen hyödyn ja/tai vallan tavoittelu on määräävänä tekijänä

Lähde: Keskusrikospoliisi: Järjestäytyneen rikollisuuden EU-kriteerit

3.2 Ryöstö ja törkeä ryöstö

Kaupan alalla vaarallisimpia rikostilanteita ovat ryöstöt ja ryöstön yritykset. Ryöstö on tapahtuma, jossa väkivaltaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla anastetaan toisen omaisuutta. Se siis eroaa varkaudesta siinä, että ryöstö sisältää ihmiseen kohdistuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa. Tilanteena ryöstö on erittäin väkivaltaherkkä. (Isotalus & Saarela 2007, 48) Yritysuhritutkimuksen mukaan vuoden tarkastelujaksolla kaksi prosenttia kaupan toimipaikoista oli kohdannut ryöstön tai sen yrityksen. Tekijöistä 93 prosenttia oli ollut miehiä ja noin puolessa tapauksista tekijällä oli ollut jonkinlainen ase mukanaan. (Salmi ym. 2011, 14) Kuvioista 6 voidaan havaita, että kun vuosina 2004 – 2005 poliisille tehtiin rikosilmoitus vajaan 240 kauppaan kohdistuneesta ryöstöstä vuosittain, on rikosilmoitusten määrä viime vuosina tasaantunut noin 150 tapaukseen. Näistä tilastoista voidaan päätellä, ettei Romanian ja Bulgarian vuonna 2007 voimaan astuneella EU-jäsenyydellä ole ollut vaikutusta Suomessa kauppoihin kohdistuvien ryöstöjen määrään, vaan kyseisten maiden kansalaisten tekemät rikokset keskittyvät pääasiassa näpistysten ja varkauksien kaltaisiin omaisuusrikoksiin.

Kuvio 6 Rikosilmoitus: Ryöstö (kauppa), vuodet 2004 - 2011, lähde: Poliisin tietovarasto Polstat tammikuu 2012

Yleisesti ryöstörikoksista yli puolet tehdään selvin päin, mutta merkittävässä osassa tapauksista tekijä on alkoholihumalassa. Vielä 80-luvun alussa yli 60 prosenttia ryöstöistä tehtiin humalassa, kun vuosien 2005 - 2009 aikana tekijöistä 46 prosentilla oli alkoholia veressä. Muiden päihdeaineiden, kuten huumeiden, alaisena tehtyjen ryöstöjen määrä kasvoi tasaisesti 90-luvun lopun ja 2000-luvun alkuvuosina, mutta viime vuosina näiden määrä on palautunut vuosituhannen alkua edeltäneelle tasolle. Vuosina 2005 – 2009 tehdyistä ryöstörikoksista joka kymmenes oli tehty muun päihteen kuin alkoholin tai alkoholin ja muiden päihteen yhteisvaikutuksen alaisena. Törkeistä ryöstöistä muiden päihteen alaisena tehdään nykyään joka kuudes (Lehti, Sirén, Aaltonen & Kivivuori 2011, 84 - 85). Ryöstöjen, kuten muidenkin väkivaltarikosten, uhriina ovat yleensä miehet. Vuonna 2010 poliisin tietoon tulleista ryöstöistä 74 prosenttia kohdistui miehiin. Törkeissä ryöstöissä naisuhrien osuus nousee kuitenkin samalle tasolle miesten kanssa. Tämä johtuu siitä, että merkittävä osa törkeistä ryöstöistä kohdistuu kioskeihin ja kauppoihin, joiden henkilökunnasta suurin osa on naisia. (Lehti ym. 2011, 88)

Huumeriippuvaiselle kaupan ryöstäminen voi olla houkuttelevaa, koska ryöstösaaliilla voidaan rahoittaa uusien huumeaineiden hankintaa. Huumeiden vaikutuksen alaisena tehdyt ryöstöt eivät pääasiassa ole kovin suunnitelmallisia, minkä vuoksi esimerkiksi niiden torjuminen teknisten turvalaitteiden avulla on vaikeaa (Isotalus & Saarela 2007, 38 - 39). Yrityshurjituksen mukaan vuonna 2010 ryöstön tai ryöstön yrityksen keskiarvokustannus kaupalle oli 770 euroa. Summassa on huomioitu kaikki teosta aiheutuneet kustannukset, ei ainoastaan anastetun omaisuuden arvo (Salmi ym. 2011, 57). Vahingontorjunnan kannalta olennaista on, että myymälän kassoissa ei pidetä suuria pohjakassoja, vaan rahoja tulisi

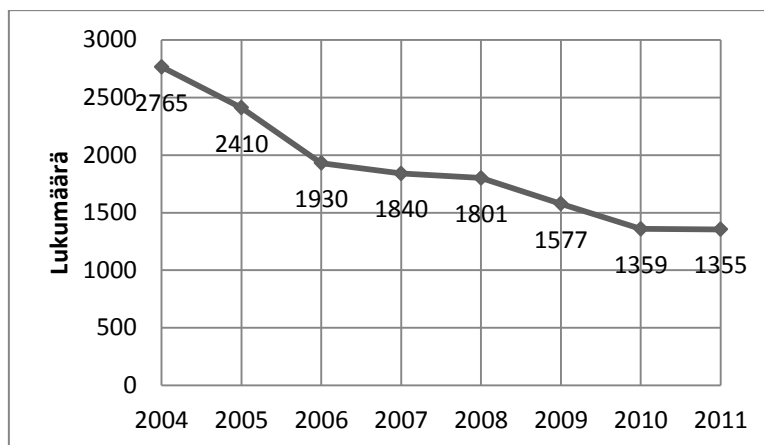
säilyttää esimerkiksi riittävän pitkällä avautumisviiveellä varustetussa aikaviivekaapissa. Alkuvuodesta 2012 uutisoitiin Luottokunnan suunnittelevan kauppoihin ”osta ja nosta - palvelua”, mikä mahdollistaisi rahan nostamisen kaupan kassalta maksukortilla (Luottokunnan tiedote 18.1.2012). Palvelualojen ammattiliitto pitää suunnitelmaa huolestuttavana, koska suuremmat kassavarannot lisäävät ryöstöjen riskiä ja kasvattavat kassahenkilöstön työn kuormittavuutta (Palvelualojen ammattiliiton tiedote 18.1.2012). Myös Kaupan liitto pitää käteisen nostoa kassalta turvallisuusriskinä (Kaupan liiton tiedote 18.1.2012).

3.3 Vahingonteot ja murrot

Yritysuhritutkimuksen mukaan 15 prosenttia kaupan toimipaikasta oli vuoden tarkastelujakson aikana joutunut vahingonteon kohteeksi. Vahingonteosta puolet oli kohdistunut toimipaikkarakennuksiin, viidennes toimipaikassa myytäviin tuotteisiin ja yksi kymmenestä toimipaikan käytössä olevaan autoon. (Salmi ym. 2011, 14) Poliisille tehtyjen rikosilmoitusten määrä kauppaan kohdistuvista vahingonteista on ollut tasaisessa laskussa vuosien 2004 – 2011 välisen tarkasteluvälin (kuvio 7). Poliisille vahingonteista yritysuhritutkimuksen mukaan ilmoitettiin 53 prosenttia. Ilmoitusalttiutta voidaan pitää melko korkeana ja syynä ainakin osittain lienee vakuutusikäntöillä, jotka edellyttävät rikosilmoituksen tekemistä. (Salmi ym. 2011, 52) Vahingontekojen keskimääräinen kustannus yritysuhritutkimuksen mukaan oli 900 euroa (Salmi ym. 2011, 57).

Päivittäistavarakauppaan kohdistuu myös paljon vahingontekoa ja ilkivaltaa, mikä ei tule poliisin tietoon vahinkojen vähäisen arvon tai tuntemattomien tekijöiden vuoksi. Tyypillinen esimerkki tilastoissa näkymättömästä, ilkivallaksi luokiteltavasta teosta on kylmäkaapissa säilytettävän elintarvikkeen kulkeutuminen asiakkaan toimesta myymälässä toiseen paikkaan, missä se pilaantuu väärissä lämpöolosuhteissa. Todennäköisesti asiakas ei ole toiminut tällä tavoin tarkoituksenhakuisesti vaan ajattelelemattomuuttaan, mutta toiminnan aiheuttamaa hävikkiä voidaan verrata esimerkiksi myymälävarkaudesta syntyvään hävikkiin.

Kuvio 7 Rikosilmoitus: vahingonteko, vuodet 2004 - 2011, Teontarkenteet: liikkeestä luvatta tunkeutuen, yleisellä paikalla liikekeskuksessa ja myymälävarkaus, lähde: Poliisin tietovarasto Polstat tammikuu 2012

Murtovarkaus tarkoittaa sitä, että henkilö väkivalloin murtautuu lukittuun tilaan ja anastaa sieltä omaisuutta. (Nyky Suomen sanakirja 2002, 557). Rikoslaisissa ei ole erikseen määritelty murtovarkautta eikä tällaista rikosnimikettä ole juridisesti itsenäisenä olemassa. Murtoon syyllistävää henkilöä voidaan kuitenkin tilanteesta riippuen syyttää esimerkiksi törkeästä varkaudesta, varkaudesta, kotirauhan rikkomisesta, vahingonteosta tai murtovälineen hallussapidosta. 11 prosenttia kaupan toimipaikoista ilmoitti yritysuhritutkimuksen mukaan joutuneensa murron tai sen yrityksen kohteeksi vuoden tarkastelujakson aikana. Näistä tapauksista 59 prosentissa oli murtautuja päässyt sisälle toimipaikkaan ja 51 prosentissa tekijä oli varastanut toimipaikasta omaisuutta. Lisäksi 65 prosenttia murroista oli sellaisia, joissa yrityksen omaisuutta vahingoitettiin murtautumisen yhteydessä. (Salmi ym. 2011, 13). Yksittäisen murron keskiarvokustannus on korkea, yli 3500 euroa (Salmi ym. 2011, 57).

3.4 Väkivalta ja uhkailu

Työväkivallan käsitteellä ei tarkoiteta ainoastaan fyysistä väkivaltaa, vaan se voi olla myös tapahtuma, jossa työntekijää loukataan sanallisesti tai uhataan työhön liittyvissä oloissa niin, että hänen turvallisuutensa ja hyvinvointinsa vaarantuu suorasti tai epäsuorasti. Väkivaltaa tai sillä uhkaamista voivat käyttää asiakkaat, mutta se voi tulla myös työyhteisön sisältä. Väkivallan kohteena voi olla työntekijä itse tai epäsuorasti työntekijän perhe tai ystävät. (Työterveyslaitos: työväkivalta) Väkivaltaa voikin olla esimerkiksi nimittely, huutaminen, solvaaminen, lyöminen ja aseellinen vahingoittaminen. Vaikka väkivallasta ei aiheutuisikaan

vakavia fyysisiä vammoja, voi siitä seurauksena olla henkisiä vaurioita ja pelkotiloja, mitkä pahimmillaan voivat johtaa pitkiin poissaoloihin ja jopa työkyvyttömyyteen. Lisäksi väkivallan uhka voi heikentää työviihtyvyyttä ja työmotivaatiota sekä johtaa esimerkiksi suureen työvoiman vaihtuvuuteen. (Isotalus & Saarela 2001, 124) Riehuvan ja uhkaavan asiakkaan kohdannut työntekijä voi kokea, ettei kykene selviytymään henkisesti raskaasta tilanteesta, vaan hän kokee jatkuvaa pelkoa ja epävarmuutta työssään. Tämä taas voi johtaa erilaisiin stressireaktioihin. Vaikka kyse olisi lievästäkin väkivalta- tai uhkatilanteesta, voi se käsittelemättömänä johtaa psyykkisiin tai somaattisiin oireisiin ja johtaa sairauspoissaoloihin. (Rossinen 2011, 74-75)

Työturvallisuuskeskuksen mukaan työväkivallan kannalta riskitoimialoja ovat erityisesti poliisi, vartiointi, liikennöinti, hotelli- ja ravintola-ala, terveydenhuolto, sairaanhoito, sosiaaliala ja kaupan ala. Väkivallan riski kasvaa, jos työskennellään joko yksin tai kohteessa, jonka henkilöstömäärä on pieni. Lisäksi riski kasvaa, jos työskennellään myöhään illalla tai aikaisin aamulla. Myös päihtyneiden tai henkisesti tasapainottomien ihmisten kohtaaminen työtilanteissa lisää riskiä joutua väkivallan uhriksi. (Työturvallisuuskeskus: Työväkivalta) Kaikki edellä mainitut väkivallan riskiä kasvattavat tekijät ovat tyypillisiä päivittäistavarakaupassa esiintyviä ilmiöitä. Yritysuhritutkimuksen mukaan joka viidennessä kaupan toimipaikassa oli koettu vuoden aikana vähintään yksi työntekijään kohdistunut teko, johon liittyi väkivaltaa tai uhkailua. Uhkailun asteelle teoista oli jäänyt 85 prosenttia, mutta 15 prosentissa tapauksista tekijä oli käynyt konkreettisesti käsiksi työntekijään. Väkivalta ja uhkailu ovatkin varkauksien jälkeen toiseksi yleisin kauppaan kohdistuva rikostyyppi. (Salmi ym. 2011, 13) Toisin kuin pääasiassa muissa tyypillisissä päivittäistavarakauppaa uhkaavissa rikoksissa, väkivalta ja uhkailu kohdistuvat toisen ihmisen fyysiseen ja henkiseen terveyteen materiaalin sijaan. Tämä seikka tekee kyseisestä rikostyypistä erityisen vakavan. Myös asiakkaat voivat kokea olonsa turvattomaksi kaupassa esimerkiksi iltaisin vähäisen henkilökuntamäärän vuoksi (Koistinen & Peura-Kapanen 2009, 30). Lisäksi Palvelualojen ammattiliitto on ilmaissut huolensa myöhäisten aukioloaikojen, väkivallanuhan ja yksintyöskentelyn välisestä yhteydestä (Palvelualojen ammattiliitto: Yksintyöskentely).

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuonna 1988 keräämän väkivallan yleisyyttä kartoittavan aineiston mukaan yli puolet vähittäiskaupan myyjille sattuneista väkivaltaisista tilanteista oli

lähtenyt liikkeelle myymälävarkaudesta. Väkivaltaa edeltäviä tavanomaisia tilanteita olivat myös henkilökunnan puuttuminen erinäisiin vahingontekoihin, kuten liikkeen omaisuuden turmelemiseen, tai tilanteet, joissa myyjä oli kieltäytynyt myymästä olutta asiakkaalle. Kolmasosassa tapauksista oli kyse juovuksissa tai muuten sekavina olleiden asiakkaiden poistumiskehotuksen tai kiellon vastustamisesta. (Kinnunen 1994, 36) Yleisesti tarkasteltuna reilusti yli puolet Suomessa tehdyistä pahoinpitelyistä tehdään alkoholihumalassa (Lehti ym. 2011, 83 - 85). Tyypillinen väkivaltaisesti käyttäytyvä henkilö on alkoholista päihtynyt nuori mies. Lisäksi väkivaltarikollisuuteen altistavat muun muassa asunnottomuus, matala koulutus, pienet tulot ja alhainen ammattiasema (Lehti ym. 2011, 79). Yritysuhritutkimuksen mukaan noin joka neljäs myymälävaras on tekohetkellä päihteiden vaikutuksen alaisena (Salmi ym. 2010, 12). Erityisesti tämänkaltaisiin tapauksiin, joissa päihtynyt henkilö aiheuttaa häiriötä myymäläympäristössä tai näpistelee, liittyy suuri fyysisen väkivallanriski, koska tekijän käyttäytyminen voi olla ennalta arvaamatonta, ja hän voi olla varustautunut esimerkiksi teräsein.

Keskeinen henkilökunnan turvallisuutta parantava seikka myymäläympäristössä on näkyvä vartioinnin lisääminen. Ammattimaisella vartijalla on koulutusta, kokemusta ja oikeat voimankäyttövälineet häiriökäyttäytymisen ja myymälävarkauksien kitkemiseen, ja siten elementit turvallisen työilmapiirin luomiseen. Toisaalta asiakkaat voivat kokea vartijan läsnäolon negatiivisesti, vaikka pääasiassa myymälävartijoihin suhtaudutaankin myönteisesti kuluttajien keskuudessa (Puustinen 2010, 148). Korkeiden kustannusten vuoksi varsinkaan pienillä kaupoilla ei ole mahdollisuutta palkata kokoaikaista vartijaa, joka olisi myymälässä jatkuvasti läsnä, vaan käytössä on esimerkiksi hälytyspainike, jolla vartija voidaan tarvittaessa kutsua paikalle. Työturvallisuutta voi parantaa myös monenlaisilla muilla toimenpiteillä, kuten kalusteiden sijoittelulla, valvontakameroilla sekä muilla turvalaitteilla. Luonnollisesti on tärkeää, että toimipaikassa on yhteiset toimintatavat ja -ohjeet esimerkiksi rahan käsittelyyn ja vaikeisiin asiakastilanteisiin. (Isotalus & Saarela 2007, 18)

4 TUTKIMUKSEN EMPIRIA

Sivut 41-96 sekä liitteet 1-10 rajattu julkisuudelta 3.11.2015 saakka.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Frände, Dan, Matikkala, Jussi, Tapani, Jussi, Tolvanen, Matti, Viljanen, Pekka & Wahlberg, Markus 2010. Keskeiset rikokset. Helsinki: Edita.

Heikkilä, Tarja 2010. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tammi.

Isotalus, Nina & Saarela, Kaija Leena 2001. Työväkivalta kaupan alan uhkana. Yhteiskuntapolitiikka 66. 124-138.

Isolatus, Niina & Saarela, Kaija Leena 2007. Vältä työväkivalta. Helsinki: Työterveyslaitos.

Järvinen, Raija & Pylvänäinen, Erja 2011. Kaupan aukiololain soveltaminen kauppakeskuksissa. Aukioloajat, niistä sopiminen ja lain 4. §:n soveltaminen. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 133.

Karjalainen, Jari & Kiuru, Pertti 2008. Vähittäiskaupan aukiolosäännösten selkeyttäminen ja mahdollisten muutosten vaikutukset kauppaan. Helsingin kauppakorkeakoulu: Pienyrityskeskus – LTT-tutkimuspalvelut.

Kaupan ja kilpailun työryhmä 2007. Kaupan ja kilpailun työryhmän raportti. Helsinki: Ympäristöministeriön raportteja 26/2007. Edita Prima Oy.

Kaupan työryhmä 2005. Kaupan työryhmän mietintö. Helsinki: KTM julkaisuja 17/2005. Edita Publishing Oy.

Kinnunen, Aarne 1994. Väkivalta työtilanteissa uhritutkimuksen valossa. Teoksessa: Aromaa, Kauko & Haapaniemi, Markku & Kinnunen, Aarne & Koivula, Anna-Kaarina. Väkivalta työtehtävissä. OPTL:n julkaisuja 124/1994. 8-46.

Kinnunen, Kaisa & Saarinen, Paavo 2005. Vähittäiskaupan aukioloajat – myymälähenkilöstön mielipiteitä. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus julkaisuja 3/2005.

Kivivuori, Janne 2006. Nuorten miesten rikollisuuskysely. Elektroninen aineisto FSD2346, versio 1.0 (2008-06-25). Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos (tuottaja). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (jakaja).

Kivivuori, Janne 2008. Rikollisuuden syyt. Helsinki: Nemo.

Koistinen, Katja, Peura-Kapanen, Liisa 2009. ”Kassajono se on se kaikista turvattomin paikka” – Kuluttajien näkemyksiä asioinnin turvallisuudesta päivittäistavarakaupoissa ja kauppakeskuksissa. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 5/2009.

Lehti, Martti, Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko & Kivivuori, Janne 2011. Pahoinpitely- ja ryöstörikokset. Teoksessa: Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258. Hakapaino Oy. 53-96.

Leppälä, Raija 2004. ”Ohjeita tilastollisen tutkimuksen toteuttamiseksi SPSS for Windows – ohjelmiston avulla”. Tampereen yliopisto.

Minkkinen, Pauli 2009. Kauppojen aukioloaikatutkimus. Päivittäistavarakauppa ry. Tilaaajan omaan käyttöön tehty tutkimus.

Nykysuomen sanakirja L-N 2002. Juva: WSOY.

Puustinen, Marilla 2010. Myymälävalvontajärjestelmän vaikutus kuluttajan kokemaan turvallisuuteen. Teoksessa: Järvinen, Raija, Heinonen, Jarmo (toim.). Kaupallisten keskusten turvallisuus ja kilpailukyky. Helsinki: Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun julkaisuja B-119. 143–150.

Rossinen, Jaana 2011. Työväkivalta. Teoksessa : Kjällman, Petra (toim.). Rikoksen uhrin käsikirja. Juva: PS-kustannus. 74-79.

Salmi, Venla, Lehti, Martti & Keinänen, Anssi 2011. Kauppa ja teollisuus rikosten kohteena. Vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen tuloksia. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 254. Hakapaino Oy.

Sirén, Reino & Salmi, Venla 2011. Omaisuusrikokset. Teoksessa: Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258. Hakapaino Oy. 117-148.

Taimio, Heikki 2008. Kauppojen aukiolon laajentamisen työllisyysvaikutukset. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos.

Tapani, Jussi 2010. Rikoksen yrityksen rangaistavuus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti 2010. Rikosoikeus – rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki: Talentum Oyj.

Vatka, Riitta 2010. Kaupan aukioloaikojen sääntelyyn liittyviä diskursiivisen vallan ilmentymiä. Pro gradu -tutkimus. Turun Kauppakorkeakoulu.

Oikeudelliset lähteet:

KKO 2008:81

KKO 2002:112

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä (754/2010)

Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta (919/1971)

Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta (214/1974)

Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta (918/1989)

Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta (446/1994)

Laki vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta (276/1997)

Laki vähittäiskaupan liikeajasta (435/1969)

Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista (1297/2000)

Laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista (945/2009)

Rikoslaki (1889/39)

Internet:

Aamulehti 17.7.2012: Yllättävä vastaisku: Kauppiat kieltävät sakon kirjoittamisen myymälävarkkaalle.

<http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194754617303/artikkeli/yllattava+vastaisku+kauppiat+kieltavat+sakon+kirjoittamisen+myymalavarkkaalle.html>

Eduskunnan tiedotus 18.11.2009: Eduskunta hyväksyi uudet aukiololait.

<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/pubman/templates/1.htx?id=2842>

Hinkkanen, Ville 2010. Sakon muuntorangaistuksen vähentämisen vaikutukset.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 16/2010.

http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURJapptype=BlobServer&SSURIconainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Verkko16_Hinkkanen_2010.pdf&SSURIsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1296726731912&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf

K-Kauppiasliiton lehdistötiedote 11.4.2011: Sakon muuntorangaistus on palautettava.

http://www.k-kauppiasliitto.fi/index.phtml?10_m=3875&s=14

Kaupan liitto 2011. Kaupan uudet aukioloajat – Mitä yritykset ajattelevat? Kaupan liiton jäsenkysely uudesta aukiololaista.

<http://feed.ne.cision.com/wpyfs/00/00/00/00/00/13/E2/B4/wkr0001.pdf>

Kaupan liiton tiedote 10.3.2011: Myymälävarkaudet aiheuttavat kaupalle 500 miljoonan menetykset vuosittain.

http://www.kauppa.fi/ajankohtaista/tiedotteet/myymaelaevarkaudet_aiheuttavat_kaupalle_500_miljoonan_menetykset_vuosittain_20026

Kaupan liiton tiedote 18.1.2012: Pankkien tehtäviä ei pitäisi siirtää kauppoille.

http://www.kauppa.fi/ajankohtaista/uutiset/pankkien_tehtaeviae_ei_pitaeisi_siirtaeae_kaupoille_22136

Keskusrikospoliisi: Järjestäytyneen rikollisuuden EU-kriteerit.

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/4EEBC45AA7678A6CC2256F89005C768C>

Keskusrikospoliisi: Romanianlaisrikollisuus Suomessa.

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/pages/DD246162688C7D9CC22578A2003E4724>

Keskusrikospoliisi: Yrityksiin kohdistuvan ja niitä hyödyntävän rikollisuuden tilannekuva syksy 2011.

[http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/1C59CAB261E84E26C2257933004BB3CB/\\$file/Yrityksiin%20kohd%20rikollis%20tilannekuva_syksy%202011.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/files/1C59CAB261E84E26C2257933004BB3CB/$file/Yrityksiin%20kohd%20rikollis%20tilannekuva_syksy%202011.pdf)

Kirjallinen kysymys 1388/2010 vp.

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_1388_2010_p.shtml

Luottokunnan tiedote 18.1.2012: Osto ja nosto –palvelu mahdollistaa käteisen nostamisen ostotapahtuman yhteydessä.

[http://www.luottokunta.fi/fi/luottokunta/uutiset_ja_tiedotteet/luottokunta_/Osto%20ja%20nosto%20E2%80%93palvelu%20mahdollistaa%20k%C3%A4teisen%20nostamisen%20ostotapahtuman%20yhteydess%C3%A4%20\(18.1.2012\)](http://www.luottokunta.fi/fi/luottokunta/uutiset_ja_tiedotteet/luottokunta_/Osto%20ja%20nosto%20E2%80%93palvelu%20mahdollistaa%20k%C3%A4teisen%20nostamisen%20ostotapahtuman%20yhteydess%C3%A4%20(18.1.2012))

OECD 2003. Regulatory Reform in Finland. The role of competition policy in regulatory reform.

<http://www.oecd.org/dataoecd/49/38/15360244.pdf>

Oikeusministeriö: Tietoa sakonmuunnosta.

<http://www.om.fi/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Seuraamusjarjestelma/Sakonmuunto>

Oikeusministeriön tiedotus 7.3.2012: Toimikunta ehdottaa sakkopalvelua muuntorangaistukseen tuomituille.

<http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/1330602868964>

Palvelualojen ammattiliitto: Yksintyöskentely.

<http://www.pam.fi/fi/tyo/tyosuojelu/olosuhteet/Sivut/toistotyö.aspx>

Palvelualojen ammattiliiton tiedote 18.1.2012: Rahan nostaminen kaupasta lisää ryöstön riskiä.

<http://www.pam.fi/fi/medialle/Sivut/rahannostaminenkaupastalisaaryostojenriskia.aspx>

Palvelualojen ammattiliiton tiedote 22.12.2011: Kaupan alan työntekijöitä painostetaan työskentelemään loppiaisena.

<http://www.pam.fi/fi/medialle/Sivut/kaupanalantyontekijoitapainostetaantyoskentelemaanloppiaisena.aspx>

Päivittäistavarakauppa ry: Täydentävä mielipide kaupan ja kilpailun työryhmään.

<http://www.ptv.fi/579.html>

Talousvaliokunnan mietintö 16/2009.

[http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpvm&\\${BASE}=utpvm&\\${THWIDS}=0.42/1347370122_273875&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpvm&${BASE}=utpvm&${THWIDS}=0.42/1347370122_273875&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

Työterveyslaitos: Työväkivalta.

http://www.ttl.fi/fi/tyoturvaluisuus_ja_riskien_hallinta/tyovakivalta/Sivut/default.aspx

Työturvallisuuskeskus: Työväkivalta.

http://www.tyoturva.fi/tyosuojelu_tyopaikalla/tyovakivalta

Muut lähteet:

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen vuoden 2010 yritysuhritutkimuksen osa-aineisto

Poliisin tietovarasto polstat